

Vereniging voor katholiek
en christelijk onderwijs

Onderwijs en kwetsbare leerlingen tijdens de coronacrisis

Ledenpeiling Verus

8 – 18 april 2020

Woerden, 24 april 2020

Inleiding

De huidige coronacrisis heeft voor het onderwijs in Nederland enorme gevolgen. De meeste leerlingen kunnen niet naar school komen en krijgen noodgedwongen afstandsonderwijs. Veel scholen hebben daar inmiddels succesvol ervaring mee opgedaan en krijgen terecht veel complimenten. Maar ze lopen ook tegen problemen en beperkingen aan. Uitdagingen die niet alleen met het afstandsonderwijs zelf te maken hebben, maar bijvoorbeeld ook met de bereikbaarheid van leerlingen. En er zijn zorgen over kwetsbare leerlingen, of leerlingen afkomstig uit kwetsbare gezinnen.

Met een peiling wilde Verus inventariseren hoe het scholen vergaat in deze coronacrisis tijd, waar zij tegenaan lopen en waar hun behoeften liggen. Op welk gebied kunnen scholen ondersteuning gebruiken en hoe kijken zij naar de nabije toekomst? Maar ook: wat zijn de mooie ervaringen.

Aan de peiling, die liep van 8 tot 18 april 2020 deden 856 respondenten mee, vooral schoolleiders en bestuurders. Ze zijn afkomstig uit het primair onderwijs, het speciaal basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Hoewel het speciaal basisonderwijs formeel binnen de sector primair onderwijs valt, hebben wij er toch voor gekozen om deze apart te laten zien, omdat de uitdagingen binnen het SBO mogelijk groter zijn dan binnen het reguliere PO. De verdeling van de respons over de verschillende sectoren treft u verderop in deze rapportage aan. Op deze plaats merken wij op dat er vanuit het SBO, het SO en het MBO relatief weinig reacties kwamen. Dit komt overeen met het aandeel van deze sectoren in het ledenbestand van Verus. De resultaten en uitspraken in deze rapportage die betrekking hebben op deze sectoren kunnen daarom slechts als indicatief worden beschouwd. De resultaten uitspraken met betrekking tot het primair en voortgezet onderwijs zijn meer representatief, zonder dat wij pretenderen dat zij wetenschappelijke representatief zijn.

Deze rapportage begint met een samenvatting met enkele conclusies zoals deze ook in de nieuwsbrief van Verus van 23 april gepubliceerd is. Deze samenvatting is met name gebaseerd op een aantal open, kwalitatieve vragen in de peiling. In deze reportage vindt u ook de kwalitatieve gegevens. De peiling sloot af met een aantal vragen met betrekking tot de gewenste hulp en inzet van Verus richting individuele leden en/of meer in het algemeen. De antwoorden op deze vragen zijn voor intern gebruik en publiceren wij niet.

Samenvatting en conclusies

Afgelopen weken hield Verus een peiling onder haar leden over onderwijs en kwetsbare leerlingen tijdens de coronacrisis. Aan deze enquête namen 854 vertegenwoordigers uit het primair, voortgezet, speciaal en middelbaar beroepsonderwijs deel, met name schoolleiders en bestuurders. De resultaten geven een uitvoerig beeld van waar scholen op dit moment mee bezig zijn, wat zij belangrijk vinden en waar zij tegen aanlopen. “Ook kwetsbare gezinnen blootgelegd waar het er aan de buitenkant normaal leek uit te zien.”

Zonder aansporing Inspectie

Uit de peiling blijkt dat scholen en teams tot veel in staat zijn en alles op alles zetten om zo goed mogelijk onderwijs te blijven geven in deze ingewikkelde tijd, zonder dat ze daarbij aansporingen van bijvoorbeeld de Onderwijsinspectie nodig hadden. Ze laten zien dat ze het vertrouwen van inspectie, politiek en maatschappij meer dan waard zijn. Laten we dit vasthouden!

Als het gaat om wat scholen willen gaan doen als ze weer gaan opstarten valt op dat veel respondenten aangeven als eerste willen beginnen met de sociaal-emotionele aspecten van het onderwijs. Zij hebben vooral de ontmoeting van leerlingen onderling en van leerkrachten en leerlingen gemist, kortom het functioneren van de school als gemeenschap. Die samenleving in het klein, waar vorming van leerlingen plaatsvindt, is wat ze heel essentieel vinden.

Achterstanden bij leerlingen

Scholen maken zich wel zorgen over de achterstanden die leerlingen in deze periode oplopen. Opvallend is dat veel respondenten aangeven dat zij zich hier weliswaar zorgen om maken, maar verwachten die achterstanden binnen niet al te lange tijd in te kunnen lopen. Zij kennen hun leerlingen als flexibel en veerkrachtig.

Leerlingen zijn niet alleen flexibel, veel van hen vertonen ook een grote mate van eigenaarschap en eigen verantwoordelijkheid voor een leerproces. Naast uiteraard de leerlingen bij wie een gebrek aan motivatie (extra) aan het licht komt. Heel wat respondenten concluderen dan ook dat er meer differentiatie nodig is bij het geven van onderwijs.

Waardering ouders

Een positief effect van de huidige crisis is ook dat de waardering van ouders voor de school en de leerkrachten is toegenomen, nu zij zelf aan den lijve hebben ondervonden wat het geven van onderwijs inhoudt. In deze zin kan geconcludeerd worden dat de relatie school-ouders een boost krijgt door de huidige crisis. Het is zaak om deze positieve ontwikkeling vast te houden.

De meeste scholen hebben te maken met leerlingen in kwetsbare situaties. Voor de hand liggende factoren zijn hierbij armoede, gebrek aan structuur, onveiligheid thuis en ouders die niet in staat zijn om hun kinderen te ondersteunen. Opvallend is dat een aantal respondenten daarnaast aangeeft kwetsbaarheid ook waar te nemen bij gezinnen waar het er ‘aan de buitenkant’ normaal uitziet. Ook leerlingen uit deze gezinnen zullen met achterstanden terugkeren op school.

Zorgen over de herstart

Uit de peiling blijken ook zorgen van respondenten voor de nabije toekomst als de scholen weer starten: gezondheid van leerlingen, ouders en personeel, veiligheid (hoe realiseer je 1,5 m onderwijs, hoe houd je ouders buiten de school, etc.). Andere aandachtspunten zijn de kwetsbare leerlingen, de werkdruk bij leerkrachten (zij zijn toe aan vakantie) en de vrees dat leerkrachten gaan uitvallen, onder meer door de combinatie van werkdruk en drukte thuis.

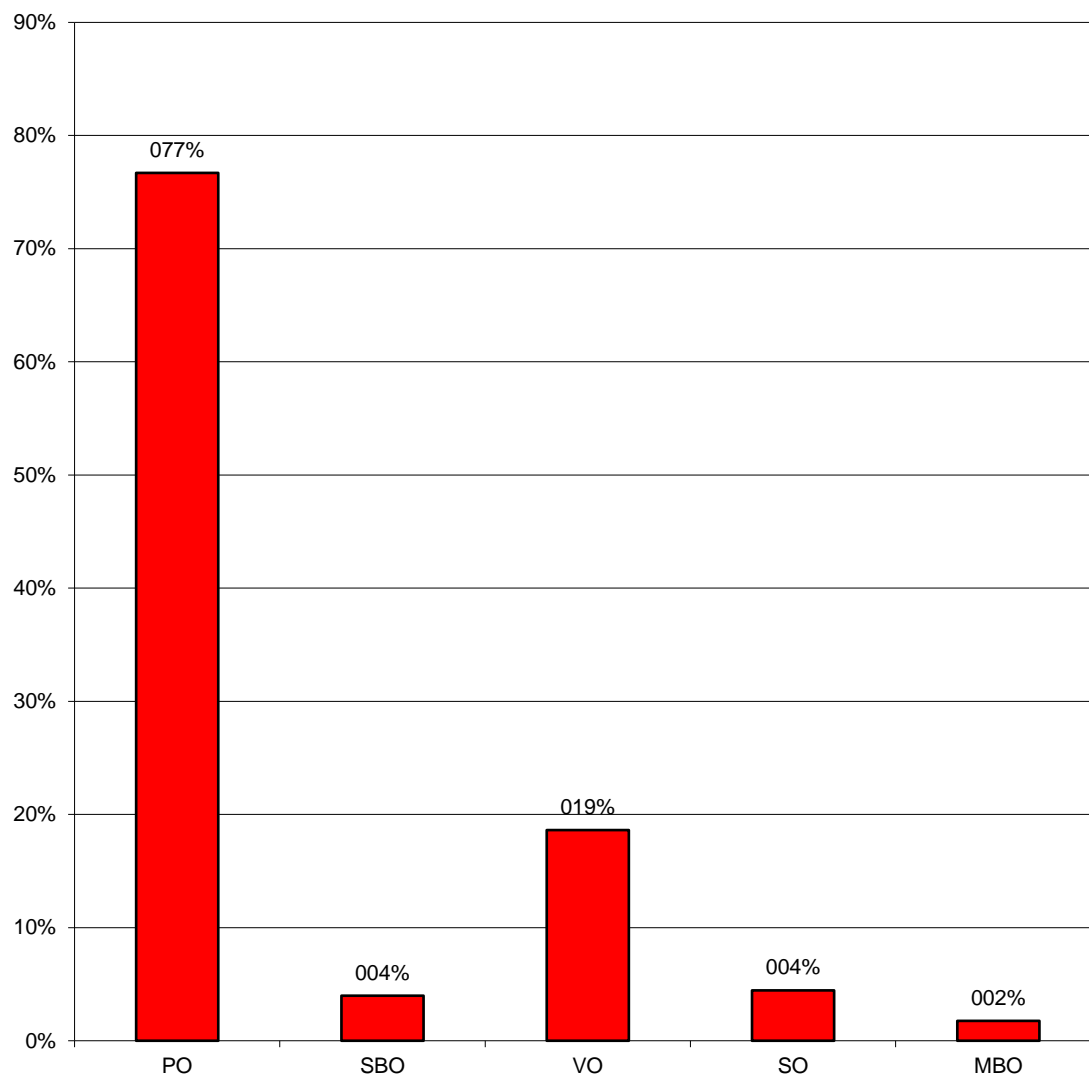
Als het gaat om het ondersteunen van kwetsbare leerlingen geven veel respondenten aan dat hun school prima samenwerkt met externe organisaties. Daarbij wordt een groot aantal partners genoemd. Enkele respondenten zijn minder tevreden en wijzen dan met name op hun gemeente en zorgorganisaties waarmee zij samenwerken. Die samenwerking verloopt soms erg traag.

Kwetsbare leerlingen

De meeste scholen hebben kwetsbare leerlingen naar school gehaald. Of en in welke mate is veelal een kwestie van maatwerk voor de leerlingen en afhankelijk van de capaciteit die er op school is.

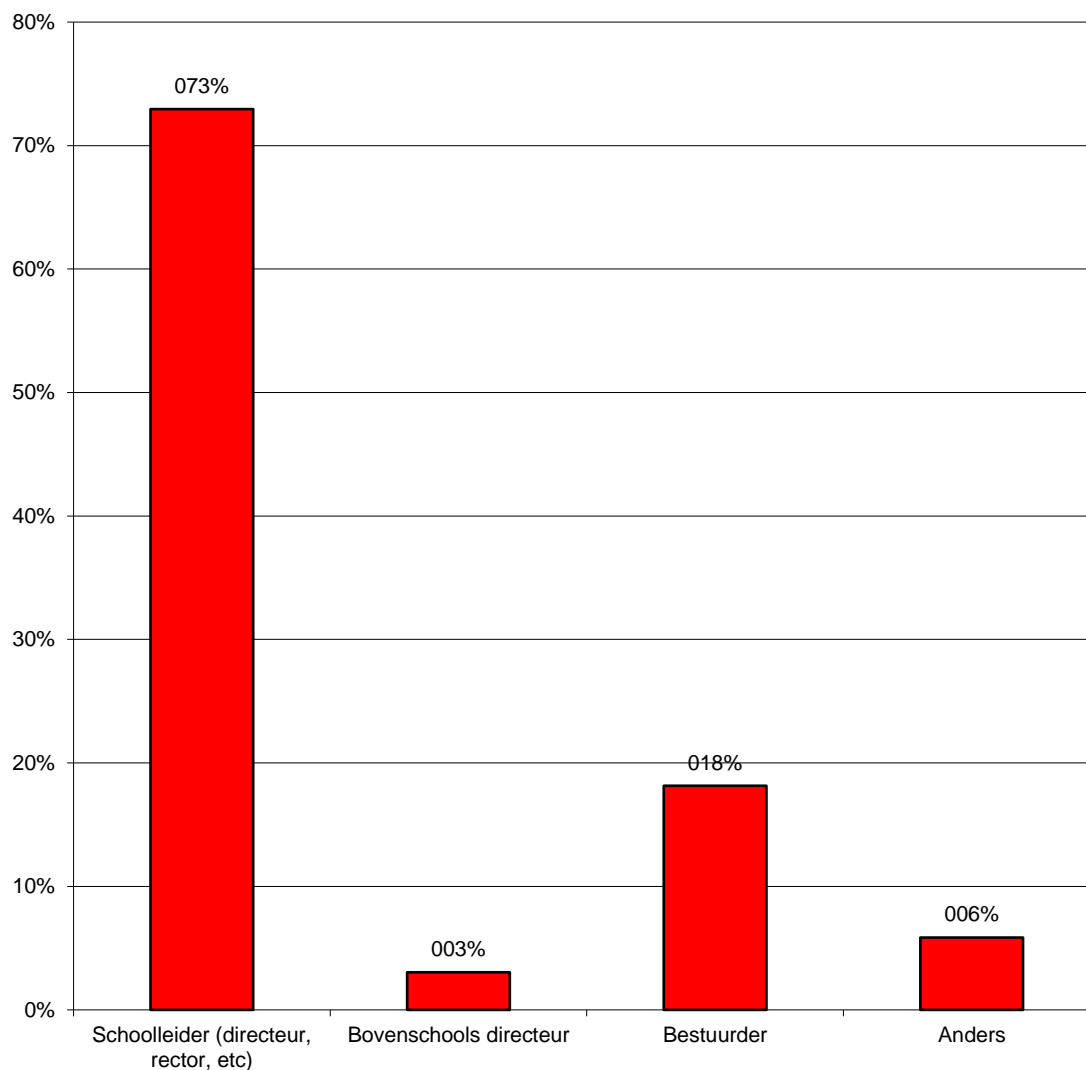
Tot slot valt het elan, de dynamiek en de vaart op die scholen aan de dag leggen en ook zelf ervaren bij het oppakken van het onderwijs op afstand. Veel respondenten noemen de beroepstrots die zij bij hun leerkrachten waarnemen. Veranderingen en nieuwe manieren van werken blijken snel te realiseren te zijn en het 'nieuwe onderwijs' stond bij verreweg de meeste scholen snel op de rails. Ook op een groot deel van de scholen in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs kwam het thuisonderwijs goed van de grond. Dat roept de vraag op waarom veranderingen vaak veel moeizamer tot stand komen, terwijl het wel snel kan. Wanneer scholen op termijn in een rustiger vaarwater terecht zijn gekomen verdient het aanbeveling om als teams deze vraag verder te onderzoeken.

Vraag 1: In welke sector/sectoren bent u werkzaam?

Voor de peiling werden vertegenwoordigers uitgenodigd van scholen en instellingen uit alle bij Verus aangesloten sectoren, met uitzondering van het hoger onderwijs. Vanuit al deze sectoren is gereageerd, waarbij het aantal reacties per sector zoals viel te verwachten overeenkomsten vertoont met de relatieve vertegenwoordiging binnen het ledenbestand. Hoewel het speciaal basisonderwijs formeel binnen de sector primair onderwijs valt, hebben wij er toch voor gekozen om deze apart te laten zien, omdat de uitdagingen binnen het SBO mogelijk groter zijn dan binnen het reguliere PO.

Vraag 2: Wat is uw functie?

We hebben de respondenten gevraagd naar hun functie. Bijna driekwart van de respondenten is schoolleider, een kleine 20% bestuurder, 3% stuurt als directeur meerdere scholen aan en 6% van de respondenten geeft aan een andere functie te hebben. Dit is een gemêleerde groep, waaronder verschillende directeur-bestuurders, ib-ers en personen met een staffunctie.

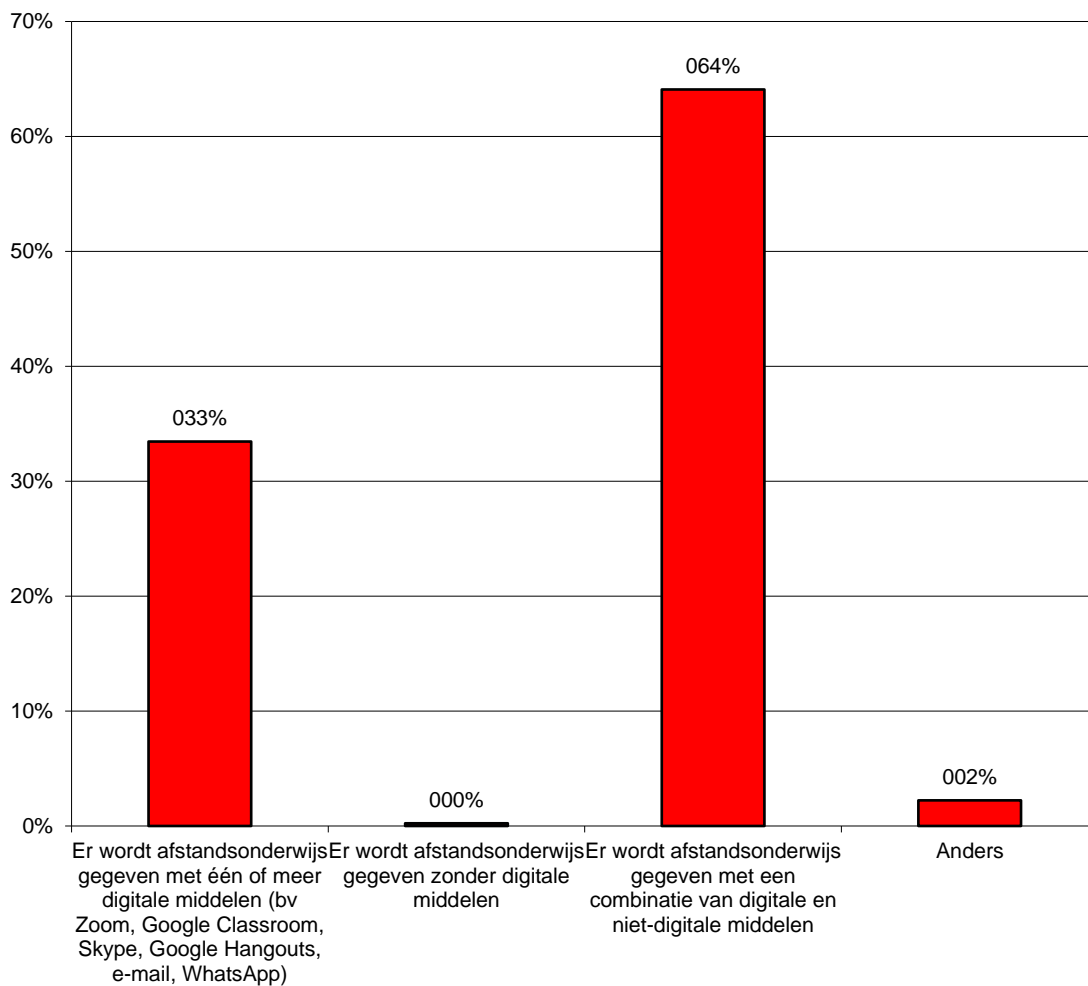
Vraag 3: In welke gemeente(n) is uw school / zijn uw scholen / is uw bestuur gevestigd?

We voegen de respondenten naar de gemeente(n) waarin een school of scholen gevestigd zijn. Respondenten die hadden aangegeven bestuurder te zijn volgende naar de gemeente waar hun bestuur kantoor gevestigd is. Uit de reacties blijkt een spreiding door het hele land met een relatieve verdeling die overeenkomt met de spreiding van het ledenbestand van Verus.

Vraag 4: Wordt er op uw school op dit moment afstandsonderwijs (digitaal of niet-digitaal) verzorgd?

We hebben gevraagd of de scholen van de respondenten afstandsonderwijs verzorgen. Dat doen ze allemaal.

Vraag 5: Hoe wordt het afstandsonderwijs op uw school vormgegeven?

Op de vraag naar de manier waarop het afstandsonderwijs wordt vormgegeven geeft bijna twee derde van de respondenten aan gebruik te maken van een combinatie van digitale en niet-digitale middelen. Een derde gebruikt alleen digitale middelen en slechts 3 respondenten geven aan helemaal geen digitaal afstandsonderwijs te geven. Als we kijken naar de antwoorden van de respondenten die kozen voor de optie Anders kunnen we concluderen dat deze groep in feite voor het grootste deel ook gekozen heeft voor de combinatie digitaal en niet-digitaal.

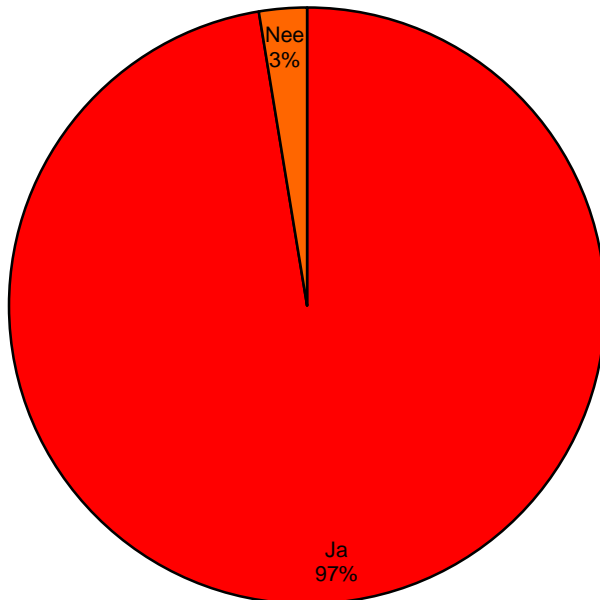
We hebben ook gekeken naar eventuele verschillen tussen de onderwijssectoren, zie onderstaande tabel. Te zien is dat in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs een (grote) meerderheid kiest voor uitsluitend digitaal afstandsonderwijs, terwijl in het primair onderwijs (inclusief sbo) en het speciaal onderwijs zo'n driekwart van de respondenten aangeeft een combinatie van digitaal en niet-digitaal onderwijs in te zetten.

Hoe wordt het afstandsonderwijs op uw school vormgegeven?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Er wordt afstandsonderwijs gegeven met één of meer digitale middelen (bv Zoom, Google Classroom, Skype, Google Hangouts, e-mail, WhatsApp)	33% (285)	24% (159)	18% (6)	72% (114)	21% (8)	67% (10)
Er wordt afstandsonderwijs gegeven zonder digitale middelen	0% (2)	0% (2)	0% (0)	1% (1)	0% (0)	0% (0)
Er wordt afstandsonderwijs gegeven met een combinatie van digitale en niet-digitale middelen	64% (546)	74% (482)	76% (26)	25% (39)	74% (28)	27% (4)
Anders	2% (19)	2% (11)	6% (2)	3% (4)	5% (2)	7% (1)

Vraag 6: Wordt voor alle groepen / klassen afstandsonderwijs verzorgd?

Op de vraag of voor alle groepen of klassen afstandsonderwijs wordt verzorgd gaven maar een paar (3%) respondenten een ontkennend antwoord. Er zijn bij deze vraag geen opvallende verschillen tussen de betrokken onderwijssectoren. Van de mogelijkheid om een toelichting te geven is veel gebruik gemaakt. We schetsen hieronder een beeld.

Welke groepen krijgen geen onderwijs?

Nogal wat scholen geven aan dat afstandsonderwijs voor groep 1 en 2 is erg moeilijk te organiseren is. Een school zegt dat Eerste Opvang Anderstaligen (EOA) wordt niet meer gegeven. Andere scholen zeggen de kleuters groep 1 en 2 geen onderwijs te geven.

Onderwijs aan de kleuters

“Aan de kleutergroepen vlogt de juf en geeft de leerlingen opdrachten. Hier wordt geen gebruik gemaakt van google meet.”

“groep 1/2 krijgt opdrachten om thuis te doen.”

“Kleuters krijgen instructies via een Yurl.net pagina.”

“1 en 2 krijgen tips en spelsuggesties.”

“Groep 1-2 en 2-3 hebben papieren werkpakketten, aangevuld met digitale tips voor thuis.”

“In de onderbouw is er wel contact via videobellen, maar worden pakketjes aan huis afgeleverd”

“Niet allemaal met de digitale middelen zoals Classroom, ook met instructiefilmpjes ed. In groep 1,2,en 3 is dit op individueel niveau. Voor de kleuters en groep 2/3 zijn er ook fysieke materialen die opgehaald kunnen worden. Bijv. knutselspullen voor de kleuters en groep 3 is er naast afstandsonderwijs ook onderwijs op papier.”

Onderwijs vanaf groep 3:

Voorbeelden die worden genoemd: Scholen geven aan alleen aan groep 4 t/m 8 school onderwijs te geven. Een andere school geeft digitaal het meest lessen in de groepen 3-8 school. Er wordt elke dag onderwijs verzorgd via Microsoft Teams. Vanaf 1 t/m 4 met een weekprogramma vanaf groep 5-8 met Snappet (deden we al) en weektaak. Vanaf groep 4 ook met digitaal meeten met de leerkracht als groep.

Hoe regelt voortgezet onderwijs het thuisonderwijs?

Het vmbo zegt beeld- en schriftelijk onderwijs te verzorgen voor alle jaren uitgezonderd leerjaar 4 het examenjaar. Voor leerlingen in praktische opleidingen is het moeilijker om het onderwijs vorm te geven.

In het praktijkonderwijs gebruikt een school de iPad, Learnbeat, Teams, praktische opdrachten thuis (bijv. maaltijden koken, dingen maken).

Scholen VO in algemeen richten zich in eerste plaats om de schoolexamens goed te verzorgen. Een school geeft aan dat dit niet gemakkelijk is omdat 50% niet of nauwelijks over goede digitale middelen beschikt en bang is dat ze de SE's moeten herkansen. De meeste VO-scholen geven dagelijks digitaal instructies voor lesstof alleen de examenklassen krijgen dit niet veelvuldig omdat zij door de stof heen zijn. Wel worden voor hen digitale vragenuren georganiseerd en deels op scholen is er examinering.

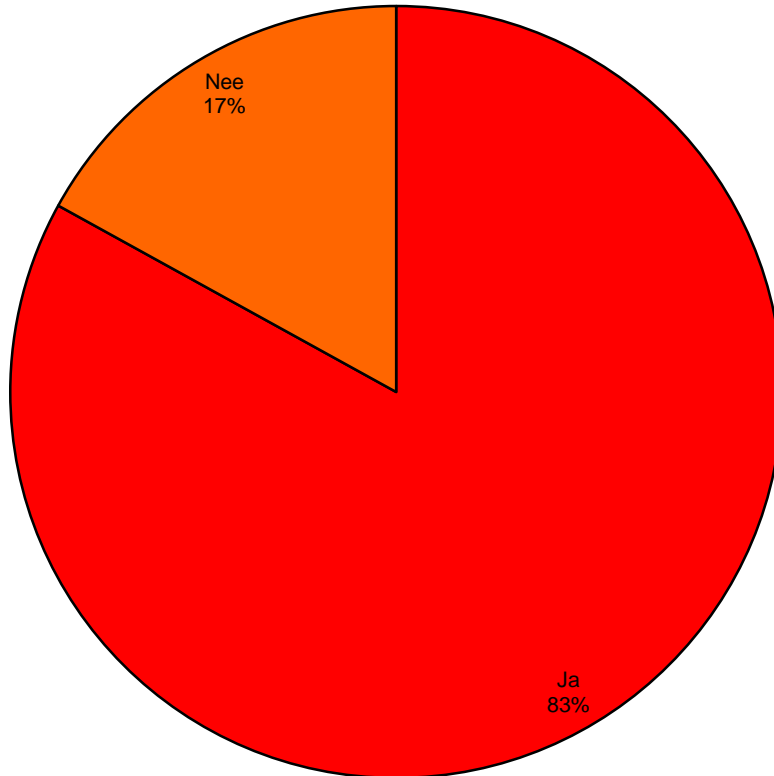
Waar bestaan het thuisonderwijs uit?

Er zijn vele manieren van aanpak genoemd in de enquête: In de BB zaakvakken gewoon op papier en midden- en onderbouw meer werkboekjes thuis. Er worden voor de belangrijkste lesdoelen instructiefilmpjes verstuurd. Alle groepen hebben lespakketten opgehaald en krijgen via mail of video bellen instructie. Een andere school zegt vanaf 3 april werkt we met weektaken. Meer voorbeelden: Groepen 1-2 hebben een yurlspagina met dagelijks een programma, aangestuurd door leerkrachten. Groepen 3 t/m 8 hebben dagelijks een programma van 9.00u tot 13.00u. Googlemeet, classroom, hang outs (en daarnaast ook mail en telefoon). Een ander voorbeeld: ouders groepen 1/2 krijgen via mail/ Parro programma en uitleg. groepen 3 t/m 8 zowel digitaal als op papier werk, ouders uitleg en instructie zoals in 1/2. leerlingen via chromebook (meet) en mail contact met leerkrachten. Volgende: vanaf groep 6 Google Hangouts en overige groepen Gynzy digitaal en op papier/ Voor de groepen 1 en 2 zonder digitale middelen, Ouders worden bereikt met Parro, email en kinderen sturen veel per post. Groep 3 en 4 combi digitaal en niet digitaal, rest van de groepen (5 t/m8) digitaal. Nog een voorbeeld: voor de groepen 5 t/m 8 elke dag. voor de groepen 1 t/m 4 is dit een aantal keren per week. Voor groep 3 en verder ligt er wekelijks een papieren werkpakket klaar, naast de digitale mogelijkheden en de leerkrachten maken een filmpje en sturen dat naar de ouders

Is het thuisonderwijs goed vergelijkbaar met onderwijs in school?

Er is ook kritiek een directeur van een school meldt dat zij het thuisonderwijs geen onderwijs wil noemen: op deze leeftijd heb je de interactie live nodig om echt goed aan te kunnen sluiten en kinderen te bereiken. Het is puur e.e.a. faciliteren om te zorgen dat ouders wat geholpen worden zodat ze hun kinderen iedere dag wat schoolwerk kunnen laten doen

Vraag 7: Volgen àlle leerlingen aan wie afstandsonderwijs wordt aangeboden dat onderwijs in de regel ook?

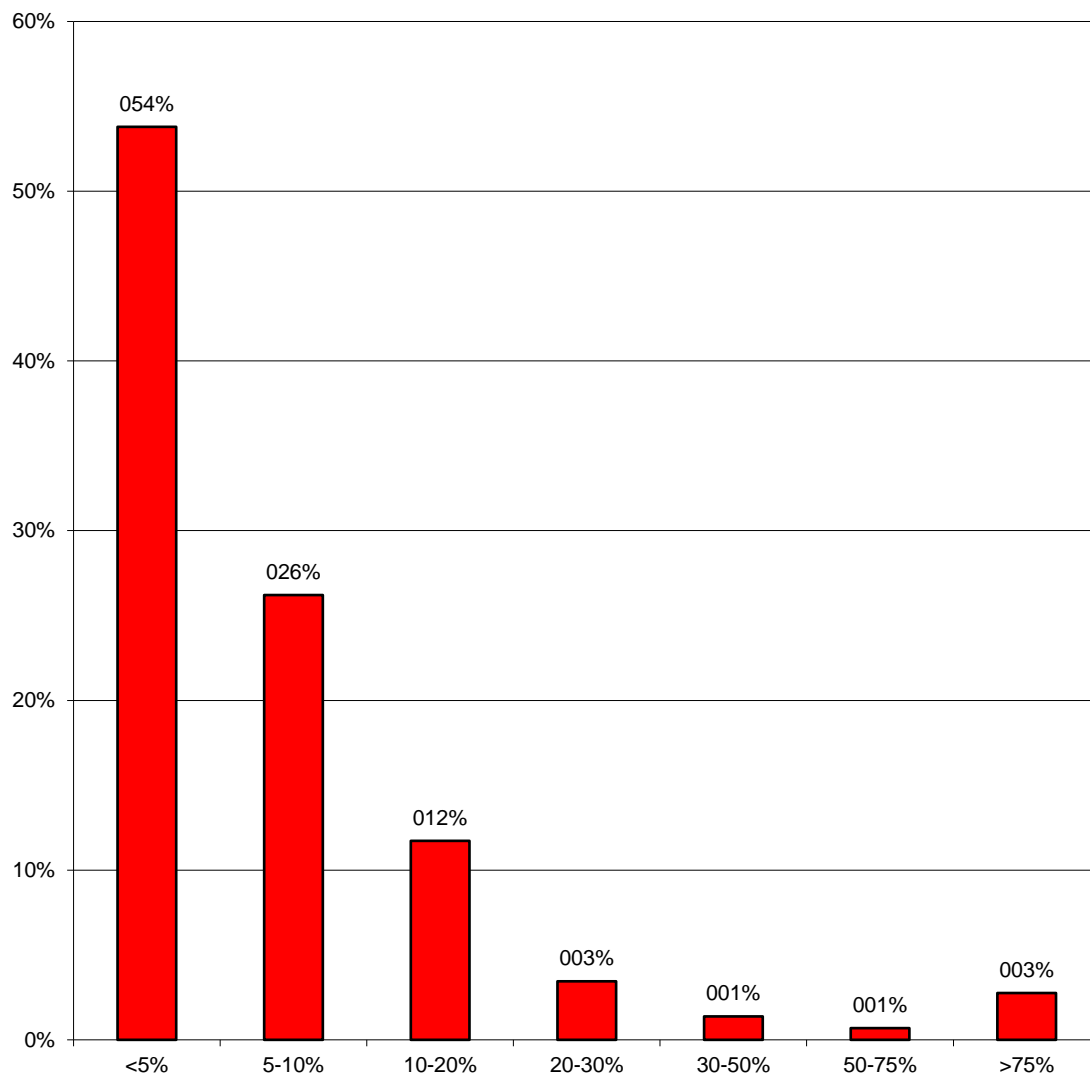

Afstandsonderwijs aanbieden is een, maar of dit onderwijs ook wordt gevolgd door de leerlingen is een andere vraag. Er wordt immers een veel groter beroep gedaan op de zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid van de leerlingen en op de mogelijkheden die de thuissituatie biedt. Bij navraag geeft 17% van de respondenten aan dat niet alle leerlingen het aangeboden afstandsonderwijs volgen. Uit onderstaande tabel blijkt dat er het afstandsonderwijs relatief het best wordt gevolgd in het PO, gevolgd door het VO en MBO. Het SBO en SO 'scoort' iets minder, wat ook in de lijn der verwachting lag gezien de soms complexe problematiek die in deze sectoren bij de leerlingen speelt. In dat licht zou gezegd kunnen worden dat de percentages scholen waarvan alle leerlingen het afstandsonderwijs volgen verrassend hoog zijn.

Volgens alle leerlingen aan wie afstandsonderwijs wordt aangeboden dat onderwijs in de regel ook?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Ja	83% (709)	84% (552)	71% (24)	79% (126)	68% (26)	73% (11)
Nee	17% (145)	16% (103)	29% (10)	21% (33)	32% (12)	27% (4)

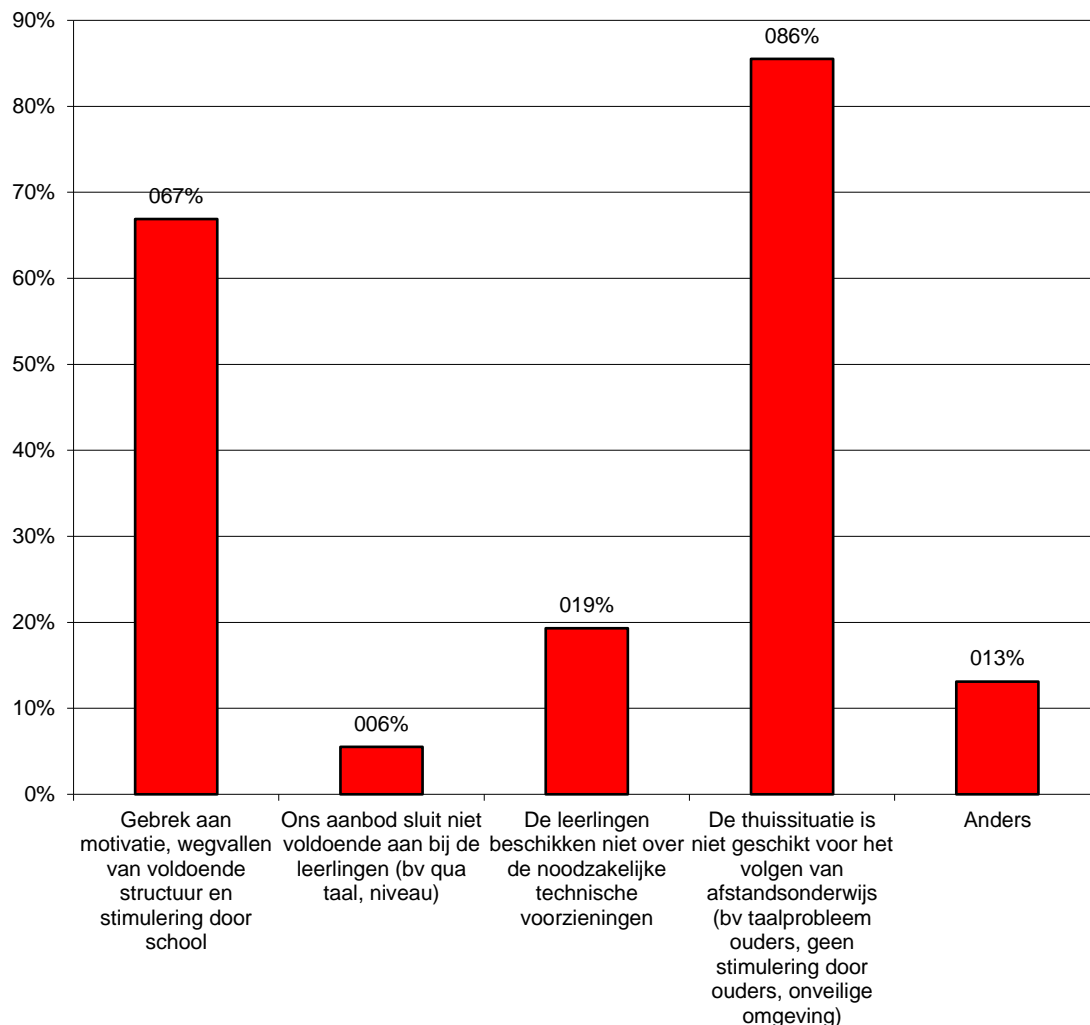
Vraag 8: Welk percentage (bij benadering) van de leerlingen volgt het onderwijs niet?

Aan de respondenten die aangaven dat niet al hun leerlingen het aangeboden afstandsonderwijs volgen hebben we gevraagd welk percentage van de leerlingen het onderwijs niet volgt. In meer dan de helft van de situaties gaat het om klein percentage van minder dan 5%. In bijna de helft van de gevallen gaat het dus om meer dan 5% van de leerlingen, waarbij 4% van de respondenten zelfs aangeeft dat meer dan 50% van de leerlingen het afstandsonderwijs niet volgt. Uit onderstaande tabel blijkt dat de hoogste percentages leerlingen die het afstandsonderwijs niet volgen zich voordoen in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs. Dus weliswaar wordt op relatief veel scholen uit deze sectoren door alle leerlingen het afstandsonderwijs gevolgd, maar wanneer niet alle leerlingen dat onderwijs volgen zijn het er relatief vaker meteen veel.

Om welk percentage van de leerlingen gaat het ongeveer?						
	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
<5%	56% (460)	57% (361)	24% (8)	61% (94)	26% (10)	43% (6)
5-10%	27% (218)	28% (175)	30% (10)	23% (35)	13% (5)	36% (5)
10-20%	9% (70)	8% (48)	15% (5)	9% (14)	13% (5)	21% (3)
20-30%	4% (31)	4% (24)	15% (5)	1% (2)	8% (3)	0% (0)
30-50%	2% (15)	2% (11)	0% (0)	2% (3)	3% (1)	0% (0)
50-75%	2% (17)	1% (9)	12% (4)	1% (1)	24% (9)	0% (0)
>75%	1% (10)	0% (2)	3% (1)	3% (4)	13% (5)	0% (0)

Vraag 9: Waarom volgen deze leerlingen volgens u het aangeboden afstandsonderwijs niet? U kunt meerdere antwoorden geven.

Aan de respondenten die aangaven dat niet al hun leerlingen het aangeboden afstandsonderwijs volgen hebben we ook gevraagd naar de redenen voor het niet volgen. Daarbij konden de respondenten meerdere antwoorden kiezen. Twee redenen springen eruit: de thuissituatie van de betreffende leerlingen is ongeschikt, deze reden wordt door 86% van de respondenten opgegeven. En de reden die meer in de leerlingen zelf ligt: gebrek aan motivatie en ontbrekende structuur en stimulering (67%). De twee andere oorzaken (het aanbod van de school sluit onvoldoende aan bij de leerlingen en de leerlingen schrikken niet over de benodigde technische middelen) scoren beduidend minder met respectievelijk 6% en 19%. Respondenten die kozen voor de optie Anders geven verschillende redenen aan, soms sluiten die nauw aan bij de hiervoor genoemde redenen, anderen geven bijvoorbeeld aan dat het om examenleerlingen gaat die bijna klaar zijn, of dat het de ouders maar moeilijk lukt om werk- en zorgtaken te combineren. Enkele andere redenen in de vorm van citaten:

“Leerlingen zijn 'kwijt' waarschijnlijk teruggekeerd naar het thuisland”

“We zetten in op welbevinden. Minder op thuisonderwijs. Sommige gezinnen kiezen voor regelmaat en sfeer ipv onderwijs.”

“ze zijn soms ook gewoon ziek, net als in de normale situatie.”

Respondenten konden bij deze vraag een toelichting geven. Enkele citaten:

“Betreft leerlingen Praktijkonderwijs, daar is dit een extra lastige tijd voor.”

“Bij deze kinderen heb ik geen kinderen meegeteld die wel iets doen, maar onvoldoende. het gaat hier om kinderen waar wij geen werk van terug krijgen, niet op papier en niet digitaal. bovendien lukt het niet of nauwelijks om ouders te bereiken”

“Er zijn een aantal categorieën leerlingen voor wie een probleem is: - leerlingen die kwijt zijn in die zin dat ze waarschijnlijk met hun ouders Nederland verlaten hebben. -Leerlingen waarvan we de ouders niet kunnen bereiken of moeilijk kunnen bereiken en die geen idee hebben wat ze thuis moeten of dat ze iets moeten doen.-leerlingen in onveilige thuissituaties die daardoor niet aan leren toekomen - leerlingen die zonder de structuur van school niet aan leren toekomen.”

“het aangegeven % is een gok. de leerlingen die het betreft zijn met name Entree en Niveau 2 studenten.”

“het betreft leerlingen van de Eerste Opvang Anderstaligen”

“ tevens gezinnen waar kinderen alleen thuis zijn. Kind van 6 en een van 9 omdat ouders beide moeten werken en moeder met een tijdelijk contract bang is dat zij haar baan verliest. Eigenlijk een rare zin : gebrek aan motivatie versus stimulering door school. We stimuleren als een gek , maar enkele ouders vinden dit veel te veel.”

In onderstaande tabel zijn de redenen voor het niet volgen van afstandsonderwijs door de leerlingen uitgesplitst naar onderwijssector. Opvallend is dat binnen de reden Gebrek aan motivatie/onvoldoende structuur en stimulering die sector breed hoog scoort het voortgezet onderwijs er nog weer uitspringt. Dit lijkt in lijn te zijn met andere onderzoeken waaruit blijkt dat in Nederland leerlingen in het VO relatief ongemotiveerd zijn. Opvallend is ook dat binnen het SBO slechts twee redenen worden opgegeven, de motivatie en gebrek aan structuur (60%) en de ongeschikte thuissituatie (100%). Hierbij moet zoals eerder opgemerkt wel bedacht worden dat het om een relatief klein aantal respondenten gaat, zodat er geen te stellige conclusies getrokken kunnen worden.

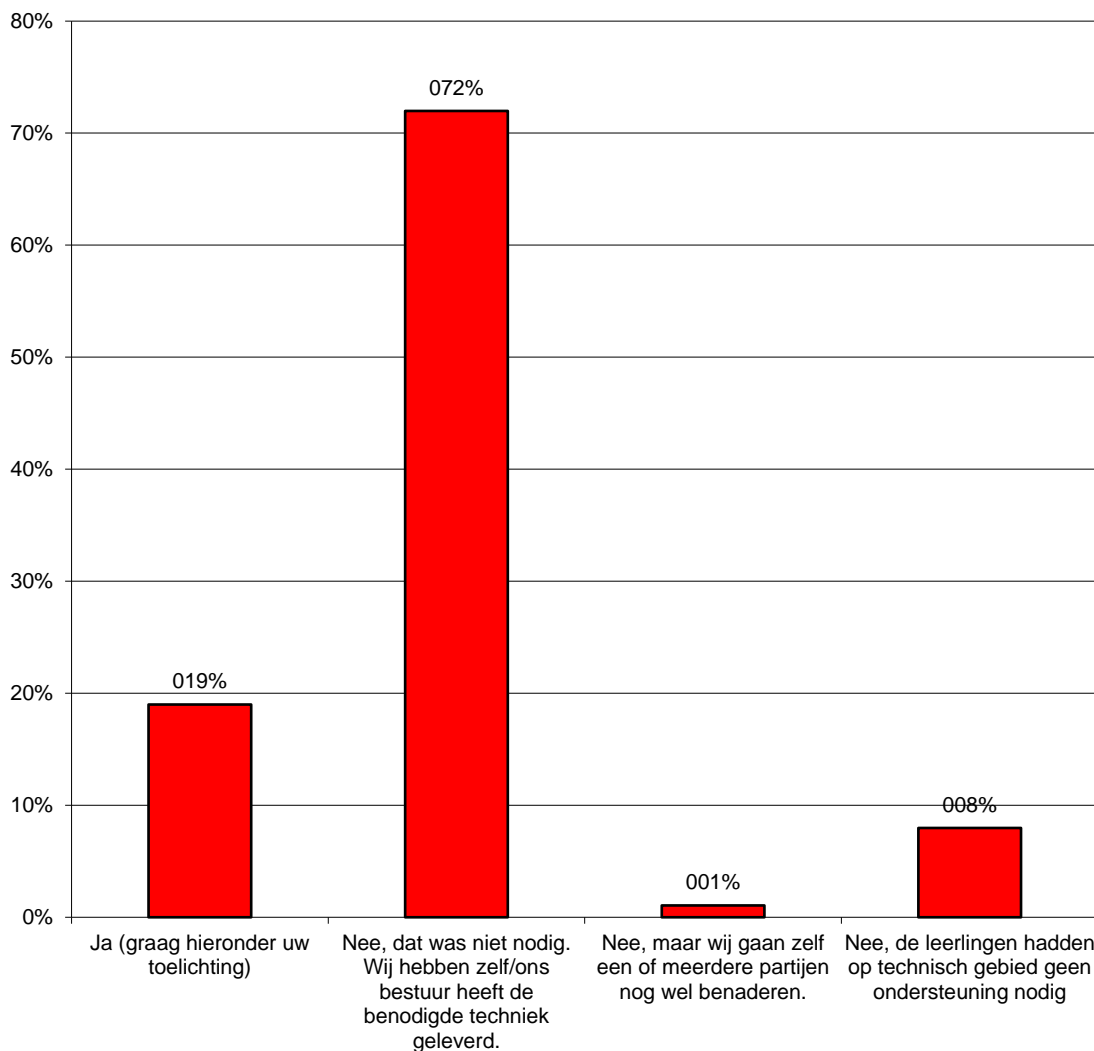
Waarom volgen deze leerlingen volgens u het aangeboden afstandsonderwijs niet? U kunt meerdere antwoorden geven.

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Gebrek aan motivatie, wegvallen van voldoende structuur en stimulering door school	67% (97)	57% (59)	60% (6)	91% (30)	75% (9)	75% (3)
Ons aanbod sluit niet voldoende aan bij de leerlingen (bv qua taal, niveau)	6% (8)	4% (4)	0% (0)	6% (2)	8% (1)	25% (1)
De leerlingen beschikken niet over de noodzakelijke technische voorzieningen	19% (28)	17% (18)	0% (0)	27% (9)	8% (1)	25% (1)
De thuissituatie is niet geschikt voor het volgen van afstandsonderwijs (bv taalprobleem ouders, geen stimulering door ouders, onveilige omgeving)	86% (124)	88% (91)	100% (10)	91% (30)	67% (8)	50% (2)
Anders	13% (19)	12% (12)	0% (0)	15% (5)	0% (0)	50% (2)

Vraag 10: Heeft u gebruik gemaakt van het aanbod van deze (of andere) partijen?

Alle respondenten hebben wij in de enquête gewezen op een aantal partijen die indien van toepassing leerlingen via de school kunnen helpen aan de noodzakelijke technische voorzieningen. Zoals de gemeente, Stichting Leergeld, SIVON, providers en andere bedrijven. Ook noemden wij de Alliantie Kinderarmoede die hierover meer informatie dan geven.

Vervolgens voegen wij of de respondenten van het aanbod van genoemde of andere partijen gebruik hadden gemaakt.

Bijna driekwart van de respondenten heeft geen externe hulp inroepen in verband met het ontbreken van de juiste techniek bij de leerlingen thuis, omdat zij zelf, of een bestuur in de benodigde techniek konden voorzien. Bij 8% van de respondenten was er überhaupt geen ondersteuning van leerlingen nodig. 20% van de respondenten heeft (19%) externe partijen ingeschakeld, of wil dat nog gaan doen (1%).

Uitgesplitst naar sector (zie onderstaande tabel) blijkt dat in het SBO en het SO relatief het vaakst een beroep op externe ondersteuning is gedaan.

Heeft u gebruik gemaakt van het aanbod van deze (of andere) partijen?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Ja (graag hieronder uw toelichting)	19% (162)	19% (122)	29% (10)	16% (26)	37% (14)	20% (3)
Nee, dat was niet nodig. Wij hebben zelf/ons bestuur heeft de benodigde techniek geleverd.	72% (614)	73% (480)	65% (22)	70% (111)	58% (22)	80% (12)
Nee, maar wij gaan zelf een of meerdere partijen nog wel benaderen.	1% (9)	1% (8)	0% (0)	1% (2)	0% (0)	0% (0)
Nee, de leerlingen hadden op technisch gebied geen ondersteuning nodig	8% (68)	7% (45)	6% (2)	12% (19)	5% (2)	0% (0)

De respondenten die gebruik hebben gemaakt van externe ondersteuning hebben wij expliciet gevraagd dit toe te lichten. Maar ook de andere respondenten konden een toelichting geven. Er werden zo'n 200 (vaak dezelfde) externe instanties genoemd bij wie men had aangeklopt voor ondersteuning. Maar 23% van de genoemde hulp aan leerlingen kwam van de school of het bestuur zelf, met name door het uitlenen van schooldevices aan leerlingen die dat nodig hebben.

Van de genoemde externe partijen komt SIVON het meeste voor (25%), gevolgd door Stichting Leergeld (20%) en de betreffende gemeente (13%). Een aantal respondenten noemt het Jeugdeducatiefonds, ICT/telefonie-gerelateerde bedrijven als KPN en T-Mobile. Daarnaast wordt een grote hoeveelheid andere instanties en (lokale) bedrijven genoemd, zoals Stichting De Verre Bergen de Linda Foundation, ABN AMRO en ASML. Bij enkele respondenten heeft het schoolmaatschappelijk werk, of het samenwerkingsverband ondersteuning geboden. Verschillende respondenten melden zelf iets geregeld te hebben en opvallend is dat men in sommige gevallen door wel 4 verschillende partijen geholpen is.

Enkele citaten:

“Er zijn gezinnen die over onvoldoende of sterk verouderde devices beschikken. Dit levert veel onrust op. Als school kunnen we de chromebooks niet uitlenen vanwege het netwerk waar die op werken. Zijn daardoor niet voor thuis geschikt.”

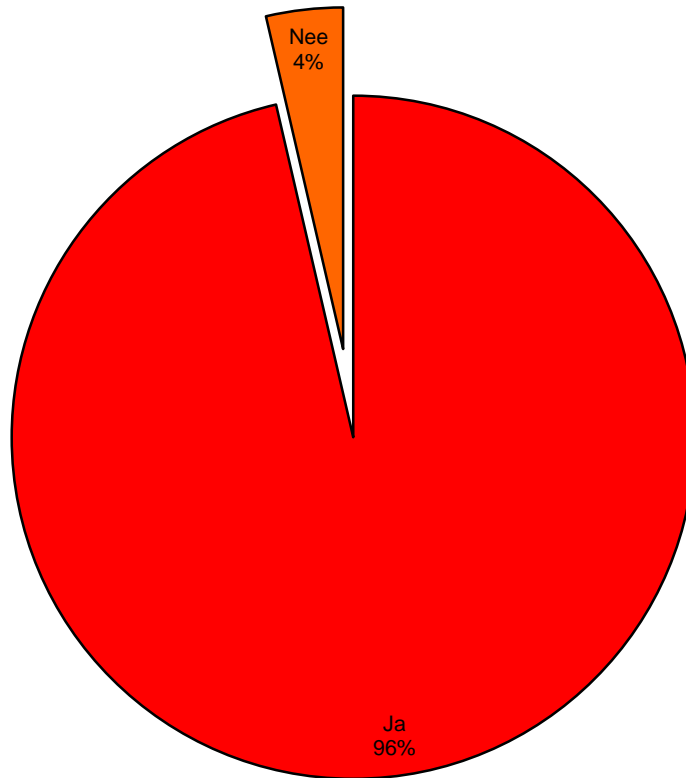
“Ouders hebben op persoonlijk initiatief partijen benaderd. De stichting heeft er voor gezorgd dat ieder gezin tenminste over 1 device kan beschikken. Vaak is een device per gezin te weinig. Wij hebben ouders geïnformeerd dat wij er rekening mee houden dat een kind 90 minuten per werkdag kan beschikken over een device. Stichting heeft voldoende devices en middelen a.g.v. waarvan zij niet in aanmerking komen voor financiering door derden.”

“We hebben een aanvraag gedaan bij SIVON, maar kregen te horen dat er te weinig devices beschikbaar waren. We horen iets zodra er weer voldoende devices zijn. Tot die tijd hebben we devices van school uitgeleend.”

“We hebben oor 1 gezin internet geregeld via deze weg. Verder hebben we onze eigen Chromebooks hier en daar uitgedeeld en een helpdesk voor ouders gemaakt van ouders die in de ICT werken.”

” Wij kwamen niet in aanmerking voor de regeling van SIVON”

Vraag 11: Zijn er op uw school kwetsbare leerlingen en/of leerlingen in een kwetsbare (thuis)situatie?

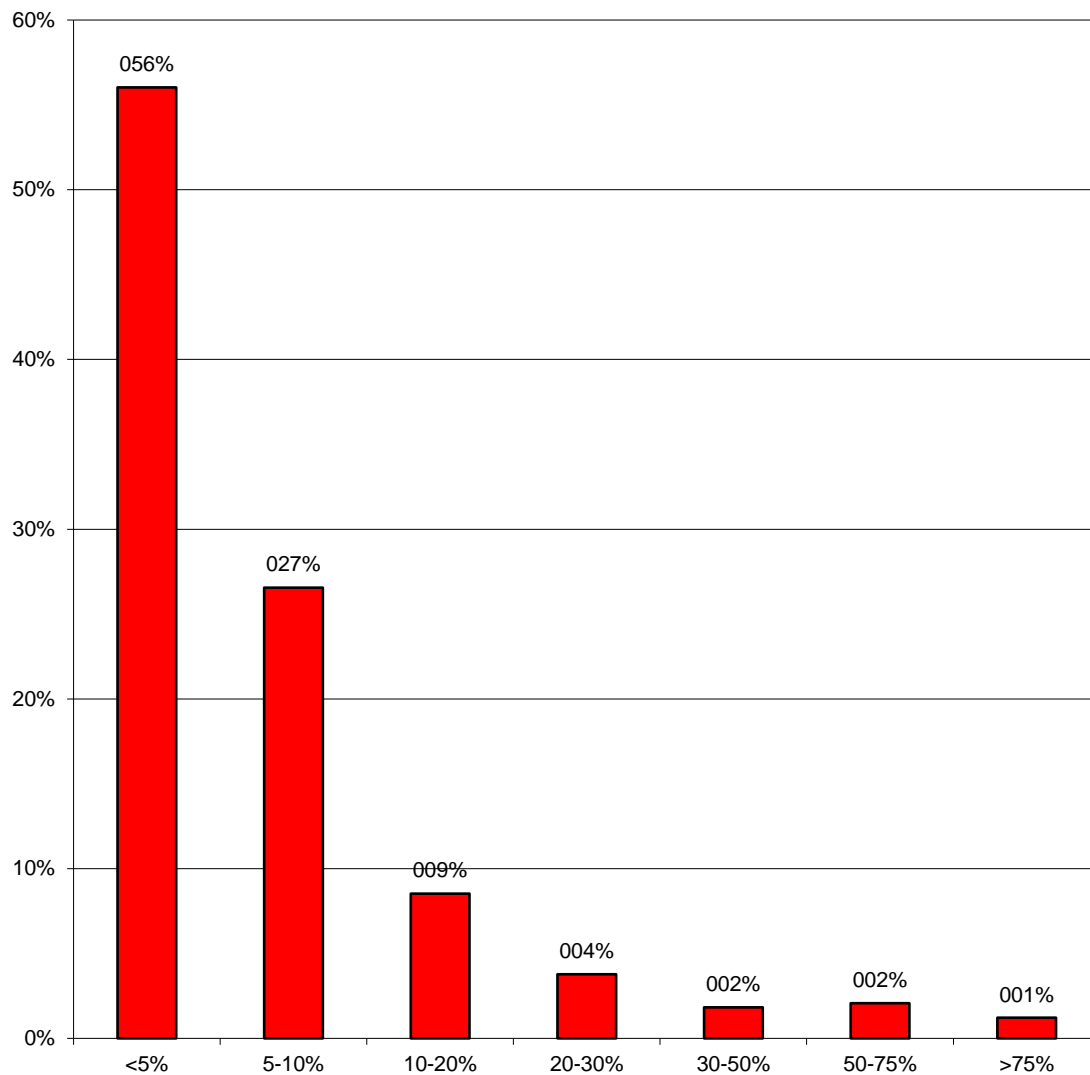

Vervolgens hebben we in de peiling ingezoomd op de kwetsbare leerlingen en alle respondenten om te beginnen gevraagd of er zich op hun school/scholen kwetsbare leerlingen bevinden. Dat is op vrijwel alle scholen het geval. Zie onderstaande tabel. De scholen die aangeven *geen* kwetsbare leerlingen te hebben zijn verdeeld over alle sectoren, behalve het speciaal onderwijs. Begrijpelijkerwijs geven alle respondenten uit die sector aan dat zij wel kwetsbare leerlingen op school hebben. Relatief de meeste 'respondenten zonder kwetsbare leerlingen' komen uit het MBO, maar hiervoor geldt net als voor het speciaal en speciaal basisonderwijs dat het om een bescheiden aantal respondenten gaat.

Zijn er op uw school kwetsbare leerlingen en/of leerlingen in een kwetsbare (thuis)situatie?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Ja	96% (823)	96% (630)	97% (33)	97% (155)	100% (38)	93% (14)
Nee	4% (31)	4% (25)	3% (1)	3% (4)	0% (0)	7% (1)

Vraag 12: Om welk percentage van de leerlingen gaat het ongeveer?

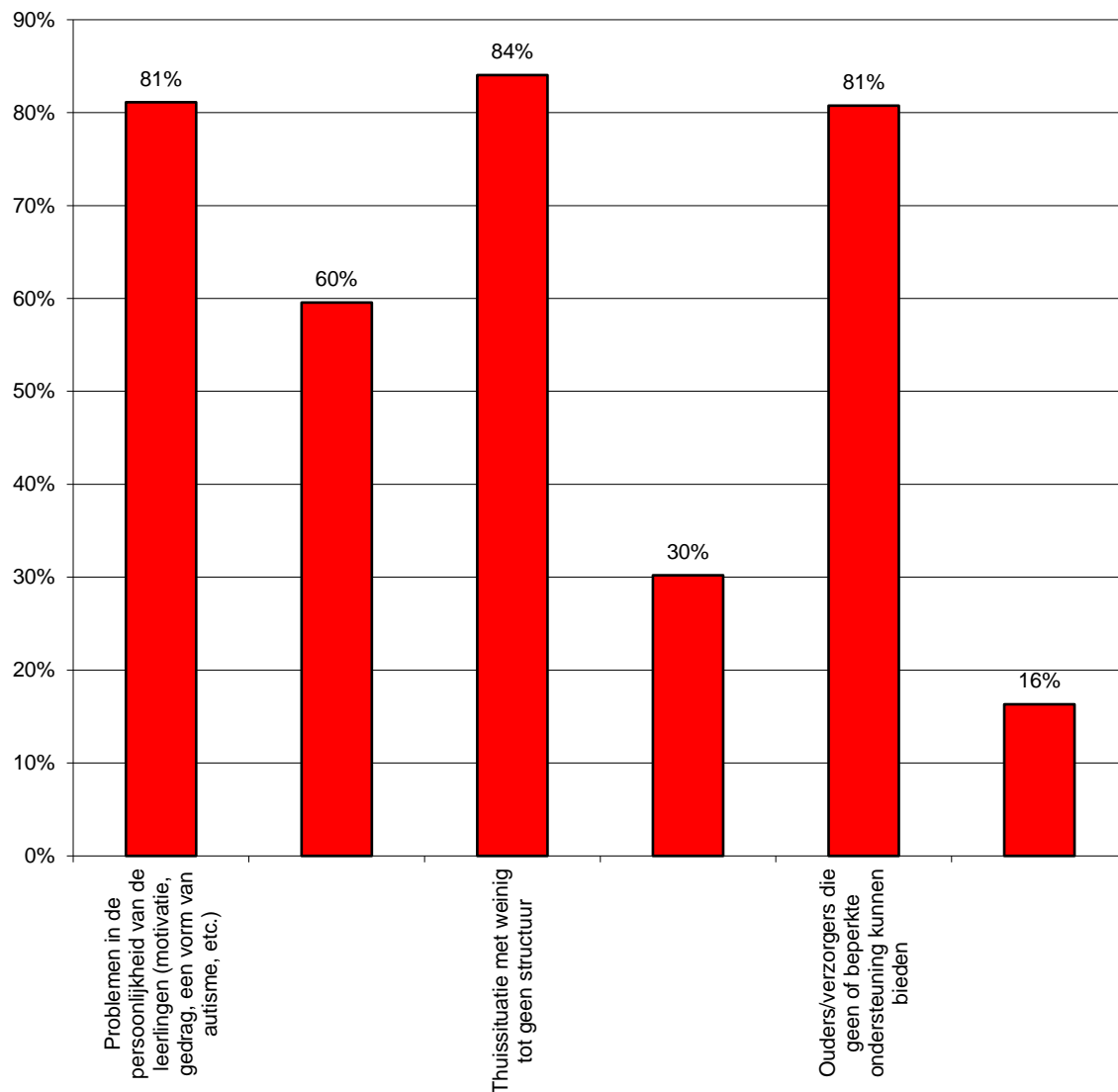
Aan de respondenten die met kwetsbare leerlingen op een scholen hebben we gevraagd welk percentage van de leerlingen kwetsbaar zijn. In meer dan de helft van de situaties gaat het om een klein percentage van minder dan 5%. In bijna de helft van de gevallen gaat het dus om meer dan 5% van de leerlingen, waarbij 9% van de respondenten aangeeft dat meer dan 20% van de leerlingen kwetsbaar is. Net als bij de vraag naar het percentage leerlingen dat het afstandsonderwijs niet volgt blijkt uit onderstaande tabel dat de hogere percentages kwetsbare leerlingen zich vooral in het SBO en SO bevinden. Maar ook in het MBO rapporteert meer dan 20% van de respondenten tussen de 10 en 20% kwetsbare leerlingen te hebben. Maar let wel: het gaat om slechts enkele respondenten.

Om welk percentage van de leerlingen gaat het ongeveer?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
<5%	56% (460)	57% (361)	24% (8)	61% (94)	26% (10)	43% (6)
5-10%	27% (218)	28% (175)	30% (10)	23% (35)	13% (5)	36% (5)
10-20%	9% (70)	8% (48)	15% (5)	9% (14)	13% (5)	21% (3)
20-30%	4% (31)	4% (24)	15% (5)	1% (2)	8% (3)	0% (0)
30-50%	2% (15)	2% (11)	0% (0)	2% (3)	3% (1)	0% (0)
50-75%	2% (17)	1% (9)	12% (4)	1% (1)	24% (9)	0% (0)
>75%	1% (10)	0% (2)	3% (1)	3% (4)	13% (5)	0% (0)

Vraag 13: Op welk(e) gebied(en) zijn deze leerlingen kwetsbaar? U kunt meerdere antwoorden geven.

Aan de respondenten die aangaven te maken te hebben met kwetsbare leerlingen hebben we ook gevraagd om wat voor kwetsbaarheden het gaat. Er konden meerdere antwoorden gegeven worden. Van die mogelijkheid is veel gebruik gemaakt. Drie type kwetsbaarheden worden door meer dan 80% van deze respondenten genoemd: problemen in de persoonlijkheid van de leerling, een thuissituatie met weinig tot geen structuur en ouders die geen of beperkte ondersteuning kunnen bieden. 60% van de respondenten meldt onveilige thuissituaties bij 30% van de respondenten zijn er leerlingen waarbij de verzorging van de kinderen niet op orde is vanwege armoedeproblematiek en 16% van deze respondenten heeft te maken met leerlingen die volledig uit beeld zijn. Kijkend naar de problematiek per sector valt op dat de verschillende problemen in bijna elke categorie, met uitzondering van de categorie De leerlingen zijn uit beeld, relatief het laagste scoort en dat het MBO in elke categorie relatief hoog scoort, in het bijzonder in de categorie De leerlingen zijn uit beeld. Wellicht speelt in deze sector dat er minder contact met ouders is, zodat deze ingang niet te gebruiken is bij het zoeken naar leerlingen/deelnemers.

Op welk(e) gebied(en) zijn deze leerlingen kwetsbaar? U kunt meerdere antwoorden geven.

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Problemen in de persoonlijkheid van de leerlingen (motivatie, gedrag, een vorm van autisme, etc.)	81% (666)	78% (494)	94% (31)	90% (139)	89% (33)	93% (13)
Onveilige thuissituatie	60% (489)	55% (345)	82% (27)	77% (119)	76% (28)	93% (13)
Thuissituatie met weinig tot geen structuur	84% (690)	82% (518)	88% (29)	93% (143)	81% (30)	86% (12)
Thuissituatie met hiaten in de verzorging wegens armoedeproblematiek (bv geen ontbijt, geen goede kleding, etc.)	30% (248)	27% (170)	55% (18)	38% (59)	57% (21)	64% (9)
Ouders/verzorgers die geen of beperkte ondersteuning kunnen bieden	81% (663)	81% (512)	85% (28)	80% (123)	81% (30)	71% (10)
Leerlingen zijn uit beeld, we kunnen geen contact leggen met ouders/verzorgers	16% (134)	13% (82)	24% (8)	30% (46)	24% (9)	57% (8)

De respondenten konden een toelichting geven op een antwoord. Hieronder enkele citaten daaruit.

“De redenen zijn erg divers. De druk bij bepaalde ouders is groot. Er komen vermoedelijk door deze periode kwetsbare gezinnen bij, die mogelijk nog niet allemaal even scherp in beeld zijn “

“Geen van deze punten is grotendeels van toepassing. Het grootste probleem vormt de complexiteit van zorg- en ondersteuningsvragen die het veel ouders moeilijk maakt om het vol te houden.”

“graag zou ik spreken over het leveren van Maatwerk aan de gezinnen van leerlingen die bij ons op school zitten. Wij verzorgen speciaal onderwijs en vinden het erg vervelend dat middels dit soort lijstjes onze ouders worden gecategoriseerd. Als speciaal onderwijs zijn we present, leggen de juiste verbindingen en daar waar nodig roepen we andere professionals in, maar niet eerder dan dat”

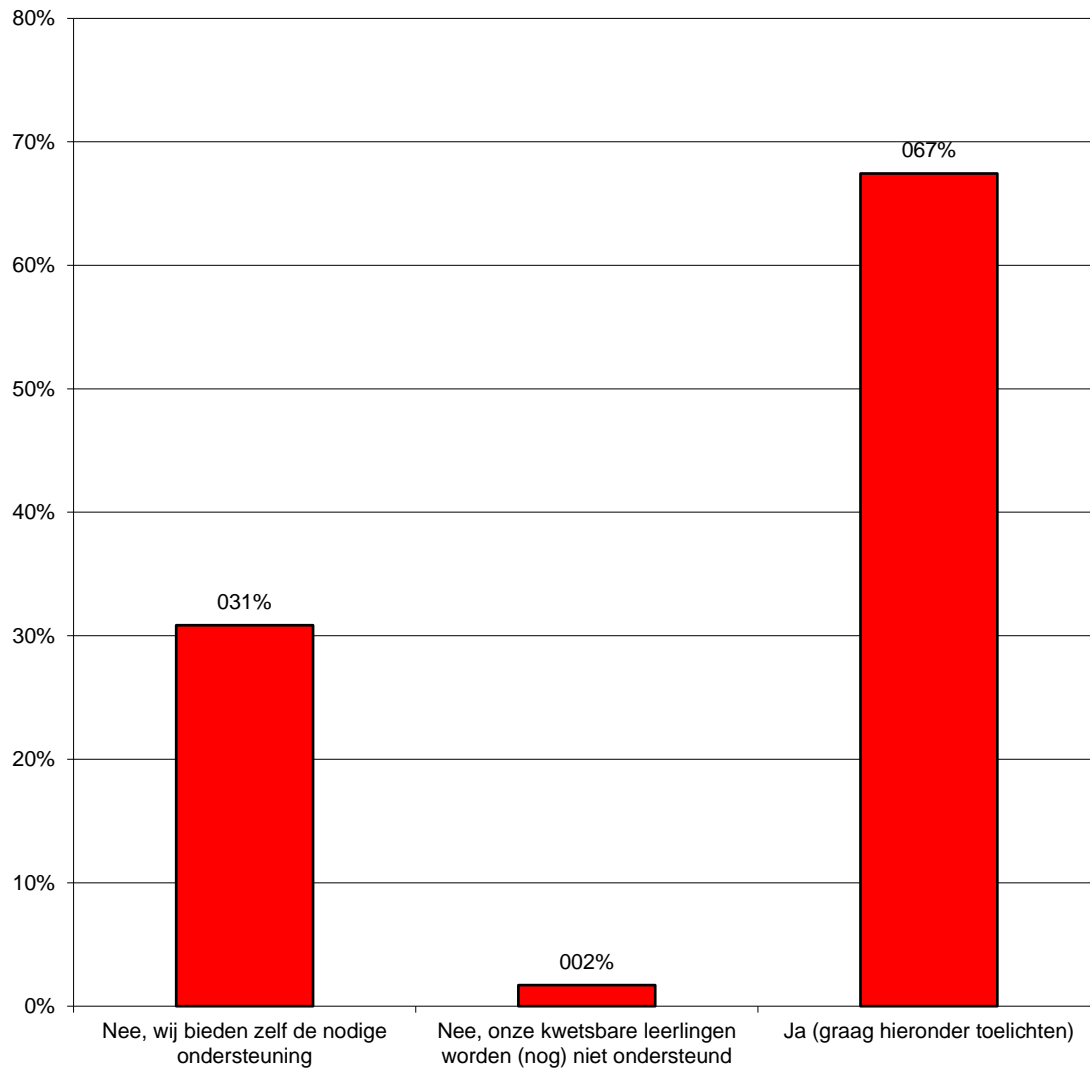
“het gaat om een heel klein percentage. de leerlingen met een opp behouden de mogelijkheid tot extra ondersteuning. Er is een jongen uit een Syrisch gezin. Ouders spreken geen Nederlands. Daar is nu een tolk ingezet en een thuisschoolmaatje. Een leerling met veel ruzie thuis, ook ingezet op thuisschoolmaatje en ondersteuning sociaal wijkteam.”

“Onveiligheid zou statistisch gezien vaker moeten voorkomen dan gezien wordt. Dat speelt in de schoolgaande situatie al en dat speelt nog meer nu kinderen de school niet meer regulier bezoeken.”

“Pleegzorg waarbij veel van pleegouders wordt gevraagd.”

“wij hebben ook een afdeling voltijd hoogbegaafdenonderwijs waar de kinderen vaak al in de knel zaten voor ze daar terecht kwamen, ouders hebben nu veel moeite deze te begeleiden, ze zaten niet voor niets op een speciale onderwijsvorm. Het geeft veel stress in gezinnen.”

Vraag 14: Werkt u samen met een van de genoemde partijen, of met een andere partij, om kwetsbare leerlingen te ondersteunen?

In de enquête benoemden we de mogelijkheid voor scholen om met verschillende partijen samen te werken bij het geven van onderwijs aan, of het anderszins ondersteunen van kwetsbare leerlingen in de huidige coronacrisis, zoals de gemeente, schoolmaatschappelijk werk, jeugdzorg, GGD. Vervolgens voegen wij of de respondenten met een van de genoemde, of andere partijen samenwerkt. Van de respondenten met kwetsbare leerlingen op hun school geeft ruim 30% aan zelf de ondersteuning te bieden, 2% van de respondenten geeft aan (nog) geen ondersteuning aan kwetsbare leerlingen te geven en ruim 65% maakt wel gebruik van externe ondersteuning. Uit onderstaande tabel met een uitsplitsing naar sector blijkt dat binnen het MBO bovengemiddeld veel gebruik wordt gemaakt van externe ondersteuning.

Werkt u samen met een van de genoemde partijen, of met een andere partij, om kwetsbare leerlingen te ondersteunen?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Nee, wij bieden zelf de nodige ondersteuning	31% (253)	32% (202)	28% (9)	27% (42)	32% (12)	14% (2)
Nee, onze kwetsbare leerlingen worden (nog) niet ondersteund	2% (14)	2% (10)	0% (0)	3% (5)	0% (0)	0% (0)
Ja (graag hieronder toelichten)	67% (553)	66% (416)	72% (23)	70% (108)	68% (26)	86% (12)

De respondenten konden hun antwoord toelichten. Uit deze toelichtingen blijkt dat scholen samenwerken met een groot aantal instanties: Gemeenten, Jeugdzorg, GGZ, Samenwerkingsverband, Schoolmaatschappelijk werk, Buurtteam/Wijkteam, Leerplicht, Veilig thuis, Centrum Jeugd en Gezin, Jeugdprofessionals, Schoolarts/-verpleegkundige, Plaatselijk Sociaal Team, Jeugdcoaches, Maatschappelijk Werk, Kinderopvang, BSO, Orthopedagogen, Taalcoaches, Rotary en Plaatselijke projecten met professionals en/of vrijwilligers

Enkele bijzonderheden: Binnen de gemeente Amersfoort is een kerngroep "kwetsbare doelgroep" waarin alle besturen vertegenwoordigd zijn. Er wordt gezamenlijk gekeken op welke manier deze kwetsbare doelgroep ondersteuning kan krijgen. Na de meivakantie start in een gemeente mogelijk een project voor ondersteuning met een HBO-instelling.

Het algemene beeld dat naar voren komt is dat scholen zich zeer inzetten voor hun kwetsbare leerlingen. Ze werken heel vaak samen met andere instanties maar nemen ook zelf de verantwoordelijkheid voor extra ondersteuning op zich. In deze Corona-situatie hebben ze ook vaak leerlingen opgevangen op school die dat nodig hadden. Veel scholen lijken tevreden over de samenwerking met anderen, maar er blijven ook klachten over lang wachten en niets horen of aan je lot overgelaten worden. Er wordt nauw samengewerkt en afgestemd met zorgverleners en gemeenten. In een groot aantal gevallen zijn daar geen klachten over, maar helemaal vlekkeloos gaat het niet over. Waar niet of minder wordt samengewerkt lossen scholen ook veel zelf op, b.v. door nauwe samenwerking tussen de IB'er en het schoolmaatschappelijk werk.

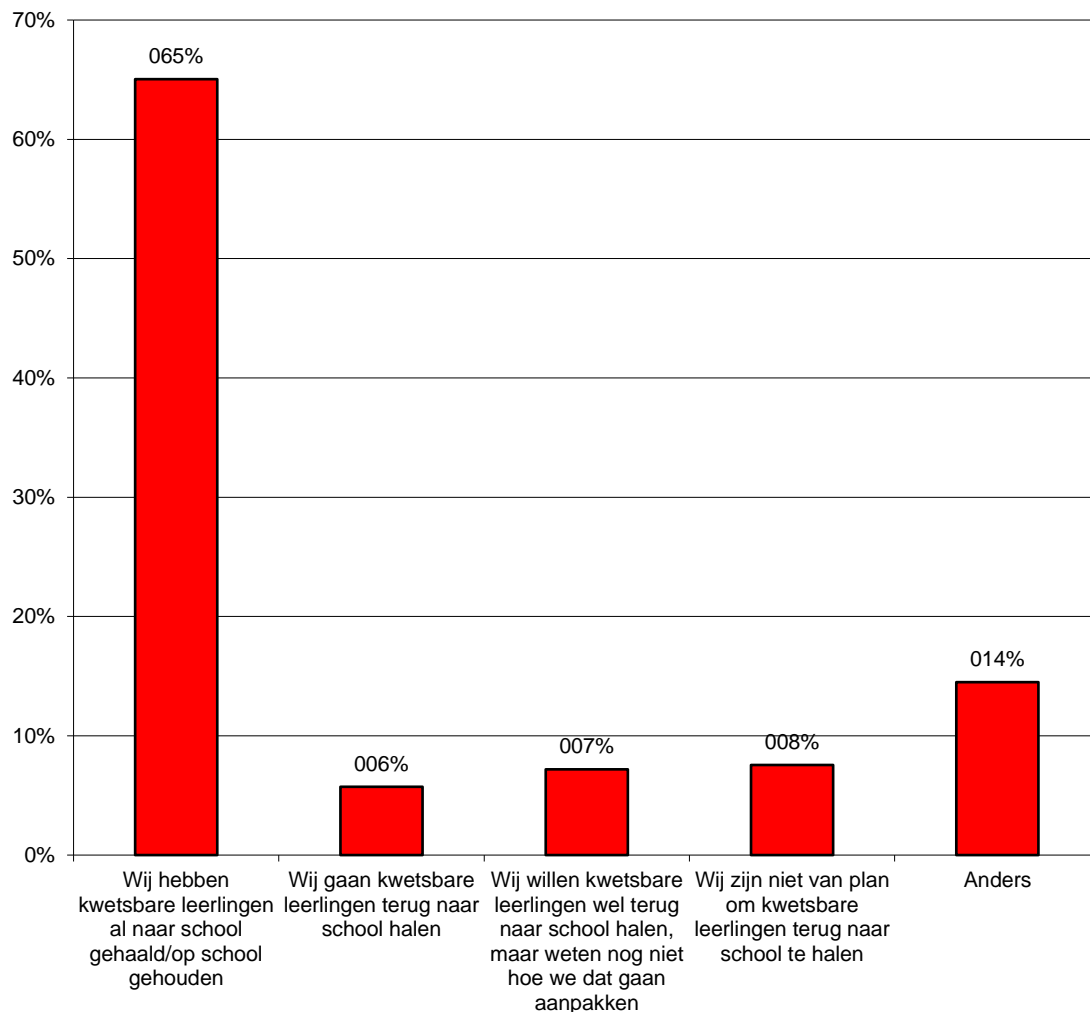
Enkele citaten:

'Er is een hele goede samenwerking met de gemeente, als ook met alle zorgverleners. De lijntjes zijn kort en we werken nauw samen.'

'Wij werken samen met de kinderopvang. Gemeente zou regie moeten hebben, maar wij regelen het zelf. Want anders gebeurt er te weinig voor kinderen die echt vanuit onveilige situatie naar de noodopvang moeten. Pakken daarom zelf aan.'

'We krijgen mooie brieven van de gemeente en jeugdzorg en bestuur hoe het moet en waar je moet zijn. Als je belt.... Komt er kort gezegd op neer, zelf doen en zelf betalen. Dit betekent dat we het zelf oplossen als school.'

Vraag 15: Veel scholen willen hun kwetsbare leerlingen op school les gaan geven, of doen dit al. Hoe is dat bij u?

We hebben de respondenten gevraagd of zij een kwetsbare leerlingen op school lesgeven, of dat al doen. 65% van de respondenten heeft kwetsbare leerlingen naar school gehaald en 6% is van plan dat te gaan doen. 7% zou het wel willen, maar wisten op het moment van invullen van de vragenlijst nog niet hoe. 8% van de respondenten geeft aan niet van plan te zijn om kwetsbare leerlingen terug naar school te halen.

Wanneer we kijken naar de verschillende onderwijssectoren zal het niet verbazen dat in het SBO en SO het hoogste percentage respondenten aangeeft dat zij kwetsbare kinderen naar school hebben gehaald/op school hebben gelaten. In het VO en MBO gebeurt dit minder dan gemiddeld, in beide sectoren op tussen de 50 en 60% van de scholen, waarbij in het VO nog 12% van de scholen zegt kwetsbare leerlingen alsnog terug naar school te gaan halen. Zie de onderstaande tabel.

Veel scholen willen hun kwetsbare leerlingen op school les gaan geven, of doen dit al. Hoe is dat bij u?

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Wij hebben kwetsbare leerlingen al naar school gehaald/op school gehouden	65% (534)	68% (427)	81% (26)	52% (80)	78% (28)	57% (8)
Wij gaan kwetsbare leerlingen terug naar school halen	6% (47)	5% (32)	0% (0)	12% (18)	3% (1)	0% (0)
Wij willen kwetsbare leerlingen wel terug naar school halen, maar weten nog niet hoe we dat gaan aanpakken	7% (59)	6% (40)	6% (2)	12% (18)	3% (1)	7% (1)
Wij zijn niet van plan om kwetsbare leerlingen terug naar school te halen	8% (62)	7% (42)	0% (0)	10% (16)	8% (3)	7% (1)
Anders	14% (119)	14% (89)	13% (4)	14% (22)	8% (3)	29% (4)

14% van de respondenten koos bij deze vraag voor de optie Anders. Samen met de toelichting die gegeven kon worden op de antwoorden komt het volgende beeld naar voren. De groep waar het vooral om gaat betreft kinderen in onveilige situaties, kinderen in achterstandsituaties, kinderen met taalproblemen. Er is vaak sprake van samenwerking met de Kinderopvang en tevens bestaat nauwe samenwerking met andere instanties. Veel scholen hebben zelf de noodopvang gecreëerd.

Men kijkt wel kritisch of naar school halen echt nodig is; het is maatwerk per leerling.

Een redelijk aantal respondenten meldt ook dat de capaciteit tekort schiet om alle ballen in de lucht te kunnen houden. Regelmatig wordt gesproken over telefonisch contact met de leerlingen en/of ouders of via ZOOM. Soms worden buddy's ingezet bij een gezin. Ook de kinderen van ouders met cruciale beroepen behoren bij de groep die op school wordt opgevangen, maar hier hoeft geen sprake te zijn van een bepaalde problematiek.

Enkele citaten:

“Onze leerlingen (12 tot 20 jaar) kunnen niet fysiek afstand houden. Wij hebben ook geen beschermende middelen voor het personeel. Op aanraden van het RIVM zijn wij dus niet overgegaan op opvang. Het personeel is ook angstig om dit te gaan doen. Onze leerlingen begrijpen de maatregelen niet. Ook met de hygiëne e.d. wordt dit een probleem. In pauzes komen ruzies voor en dan moet een collega ingrijpen. Ook hebben wij leerlingen die als ze boos zijn weglopen. Hoe brengen wij dit in praktijk met 1.50 m afstand. Ik maak mij daar grote zorgen over.”

“Zeker aandacht voor onze kwetsbare leerlingen. Ons uitgangspunt op school is: wij zien de leerlingen. Dit geldt voor alle leerlingen. Dus ons plan zou zijn om alle leerlingen gefaseerd naar school te laten komen. Onderschat niet het sociaal-emotionele effect voor alle leerlingen! Juist die combi van kwetsbaar en 'anders' kwetsbaar is

belangrijk. Kinderen kunnen er juist ook voor elkaar zijn. Anders worden de kwetsbare leerlingen zo gestigmatiseerd.”

“Vanaf het begin van deze crisis hebben wij als bestuur onze scholen meegegeven ruimhartig leerlingen toe te laten om welke reden dan ook. Ouders staan niet voor niets met hun kinderen op de stoep van de school. Na twee weken zijn sommige scholen ook leerlingen actief gaan benaderen met het verzoek om terug te komen naar school omdat dat voor hen of voor hun onderwijs gewoon het beste is om nu te doen, binnen alle beperkingen die dat met zich meebrengt.”

“Kwetsbare leerlingen zijn in de school, dit doen wij uit verantwoordelijkheidsgevoel. Hopelijk neemt de overheid dat gevoel over en zorgt landelijk voor veiligere en betere leefomstandigheden. Dit is geen schoolprobleem maar heeft raakvlak met economie en arbeidsmarkt. Dit kan leefomstandigheden aanzienlijk verbeteren. Met alle tijdelijke contracten, nadruk op diploma's etc. vrees ik dat de kansongelijkheid blijft ondanks de noodopvang op school van deze leerlingen.”

“Dit is een dilemma. Wanneer is een leerling kwetsbaar, hoeveel uren laat je een leerling terugkomen en in hoeverre belast je het team (wat al extra belast wordt door het afstandsonderwijs en de opvang voor cruciale beroepen) extra met hulp aan zorgleerlingen. Leerlingen met een onveilige, instabiele thuissituatie vangen we op. Leerlingen met een onvoldoende werkhouding, ondersteuning op leergebied vooralsnog niet. Dit zou wel wenselijk zijn wanneer de sluiting langer gaat duren dan de meivakantie. We zijn hiervoor op bestuurlijk niveau aan het nadenken over de aanpak in verschillende scenario's.”

“de eerste 3 weken was dit nog niet het geval, nu worden zij opgevangen door de gehele gemeente heen en ook op onze school. Het is sterk in <...>dat ervoor is gekozen om deze situatie bovenbestuurlijk aan te pakken”

“Dan moeten er zeker 250 kinderen naar school komen.”

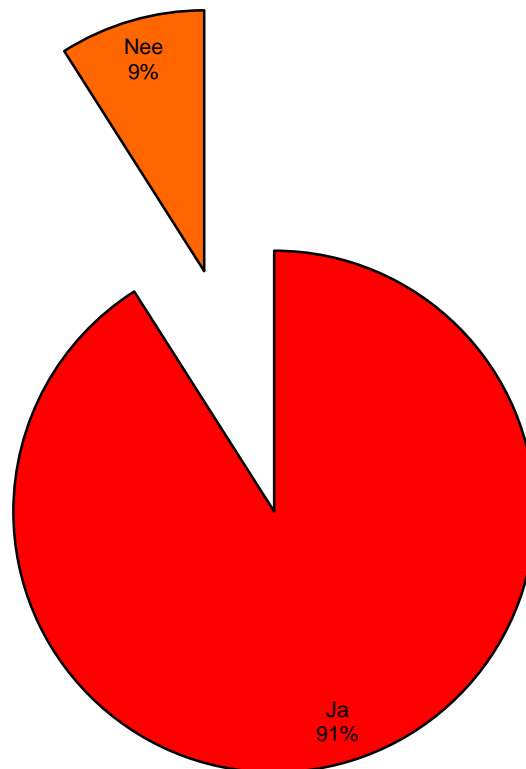
“de kwetsbare groep is bij ons rond 300 leerlingen, dus te groot om veilig op te vangen, we bieden op afstand via digitale middelen en videobellen maatwerk en soms meerdere keren per dag contact met een leerkracht en via die weg ondersteunen we ouders en leerlingen voor structuur of uitleg. kinderen of gezinnen die meer nodig hebben bieden we externe hulp of buddy's. In een enkele situatie bieden we gedeeltelijke opvang om thuissituatie te verlichten ism BSO”

‘Daar waar noodzakelijk willen wij leerlingen naar school halen, maar zijn hier terughoudend in omdat we andere leerlingen niet willen uitsluiten. Zij zijn immers alle kwetsbaar. We investeren in het goede contact met de leerling en zijn systeem.’

‘Dit wordt ook vereniging breed besproken. Wat ik persoonlijk hierin een onderbelicht aspect vind is de veiligheid en bescherming van onze leerkrachten in dezen. Deze kinderen gaan elke dag van en naar huis, wat een risicofactor is i.v.m. de verspreiding.’

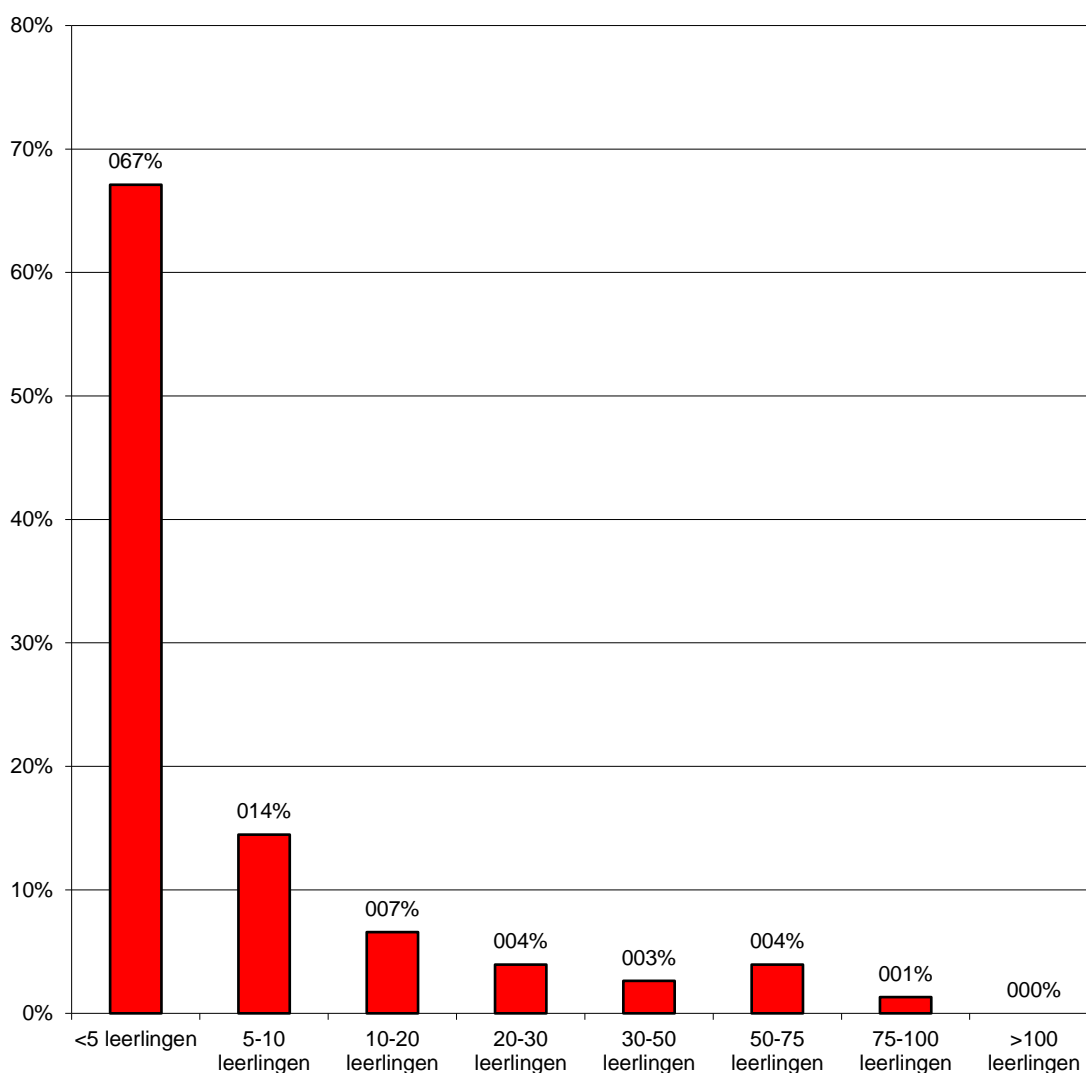
Vraag 16: Is er, nu uw school (voor het grootste deel) gesloten is, contact met àlle leerlingen?

Aan alle respondenten hebben we de vraag voorgelegd of zij in deze tijd van corona contact hebben met al hun leerlingen. 9% geeft aan dat dat niet het geval is. Twee sectoren springen er hierbij uit (zie onderstaande tabel) het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs met respectievelijk 22% en 40% van de respondenten die aangeven niet met alle leerlingencontact hebben. Een van de respondenten uit het MBO tekent aan dat het met name om leerlingen uit Entree- en Niveau 2-opleidingen betreft.

Is er, nu uw school (voor het grootste deel) gesloten is, contact met àlle leerlingen?						
	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Ja	91% (777)	94% (613)	88% (30)	78% (124)	87% (33)	60% (9)
Nee	9% (77)	6% (42)	12% (4)	22% (35)	13% (5)	40% (6)

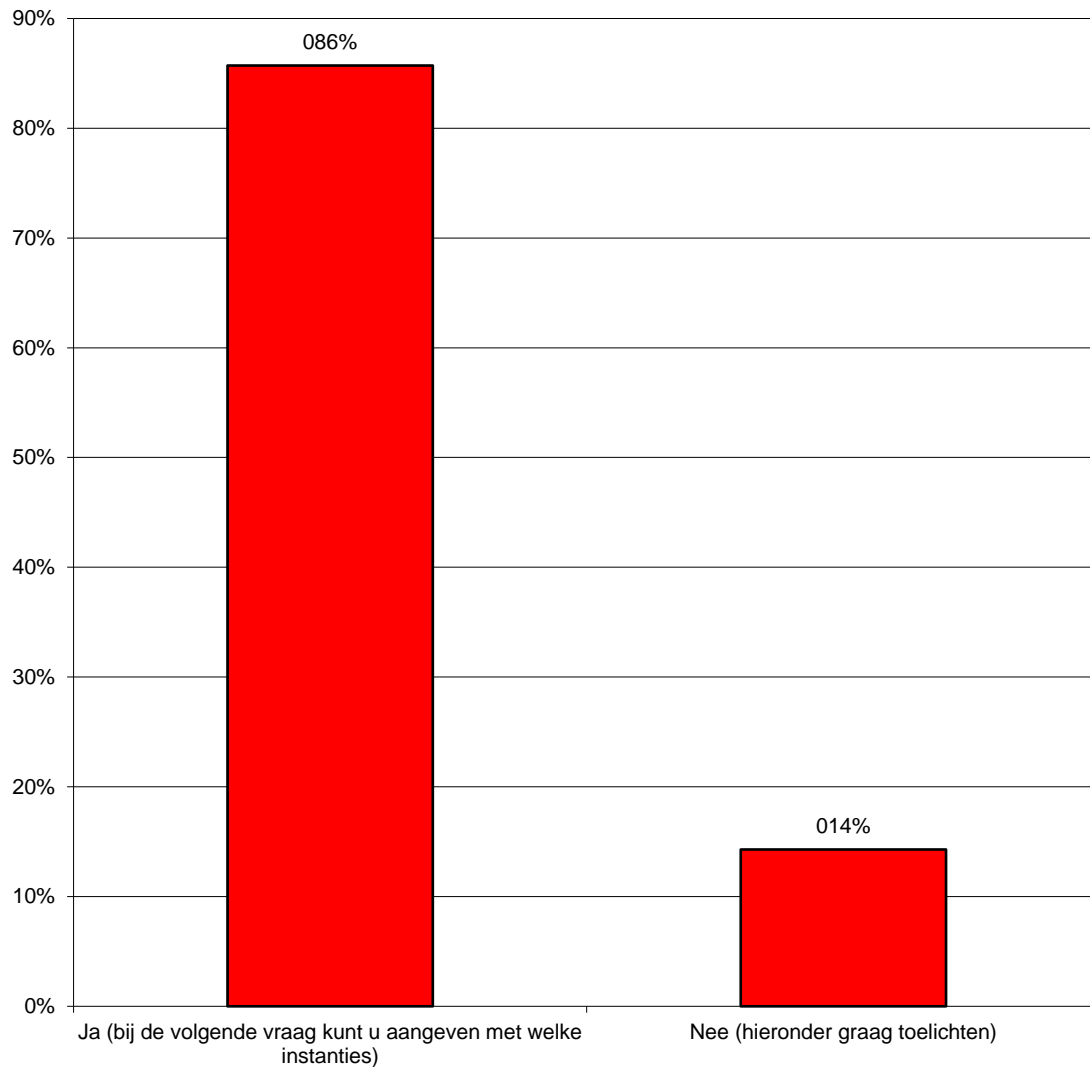
Vraag 17: Met hoeveel leerlingen heeft uw school geen contact?

Aan de respondenten die zeiden dat zij niet met alle leerlingen contact hebben vroegen wij met hoeveel leerlingen zij geen contact hebben. Bij tweederde van de respondenten gaat het om minder dan vijf leerlingen, bij 8% van de respondenten gaat het om tussen de 30 en 100 leerlingen. Daarbij kan worden aangetekend dat het bij de laatste groep respondenten vooral om bestuurders gaat, die doorgaans verantwoordelijk zijn voor meerdere scholen. Overigens geven verschillende bestuurders ook aan dat zij geen gedetailleerd overzicht hebben. Dat ligt bij hun directeuren. De betreffende bestuurders geven bij deze vraag dus een inschatting. Uit de verdeling tussen de verschillende sectoren blijkt dat de scholen waar met een groter aantal leerlingen geen contact is zich vooral in het speciaal basisonderwijs, het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs bevinden. Het voortgezet onderwijs springt er hier minder uit (in tegenstelling tot de vorige vraag).

Vraag 18: Heeft u contact met externe instanties over deze leerlingen?

Aan de respondenten die zeiden dat zij niet met alle leerlingen contact hebben vroegen wij ook of zij over de leerlingen waarmee geen contact is contact hebben met externe instanties. Bij 86% van deze groep respondenten is dat het geval. Uit onderstaande tabel blijkt dat binnen het MBO relatief minder contact is met externe instanties over de betreffende groep leerlingen. In het SBO en SO hebben alle respondenten contact met externe instanties.

**Subvraag: Heeft u contact met externe instanties over deze leerlingen?
(Multiple choice vraag (één antwoord))**

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Ja (bij de volgende vraag kunt u aangeven met welke instanties)	86% (66)	86% (36)	100% (4)	86% (30)	100% (5)	67% (4)
Nee (hieronder graag toelichten)	14% (11)	14% (6)	0% (0)	14% (5)	0% (0)	33% (2)

Enkele citaten vanuit de toelichting die respondenten konden geven:

“er is contact met alle 2100 lln. Betekent niet dat alle kinderen hun huiswerkopdrachten maken, laat dat duidelijk zijn, dat is niet anders dan normaal.”

“Helaas geen ondersteuning van wie dan ook.”

“Het gaat hier om MBO2. in het VO hebben we met iedereen contact.”

“Het is niet zo dat we geen contact hebben met deze leerlingen, maar deze leerlingen hebben het beiltje erbij neer gegooid. Er is wel contact geweest met ouders. Er is/wordt hulp ingezet.”

“in principe worden alle leerlingen door mentoren en coaches gebeld. Zoals aangegeven zijn met name Entree en Niveau 2 studenten lastig te betrekken. alleen als er zorgen zijn, is er contact met instanties”

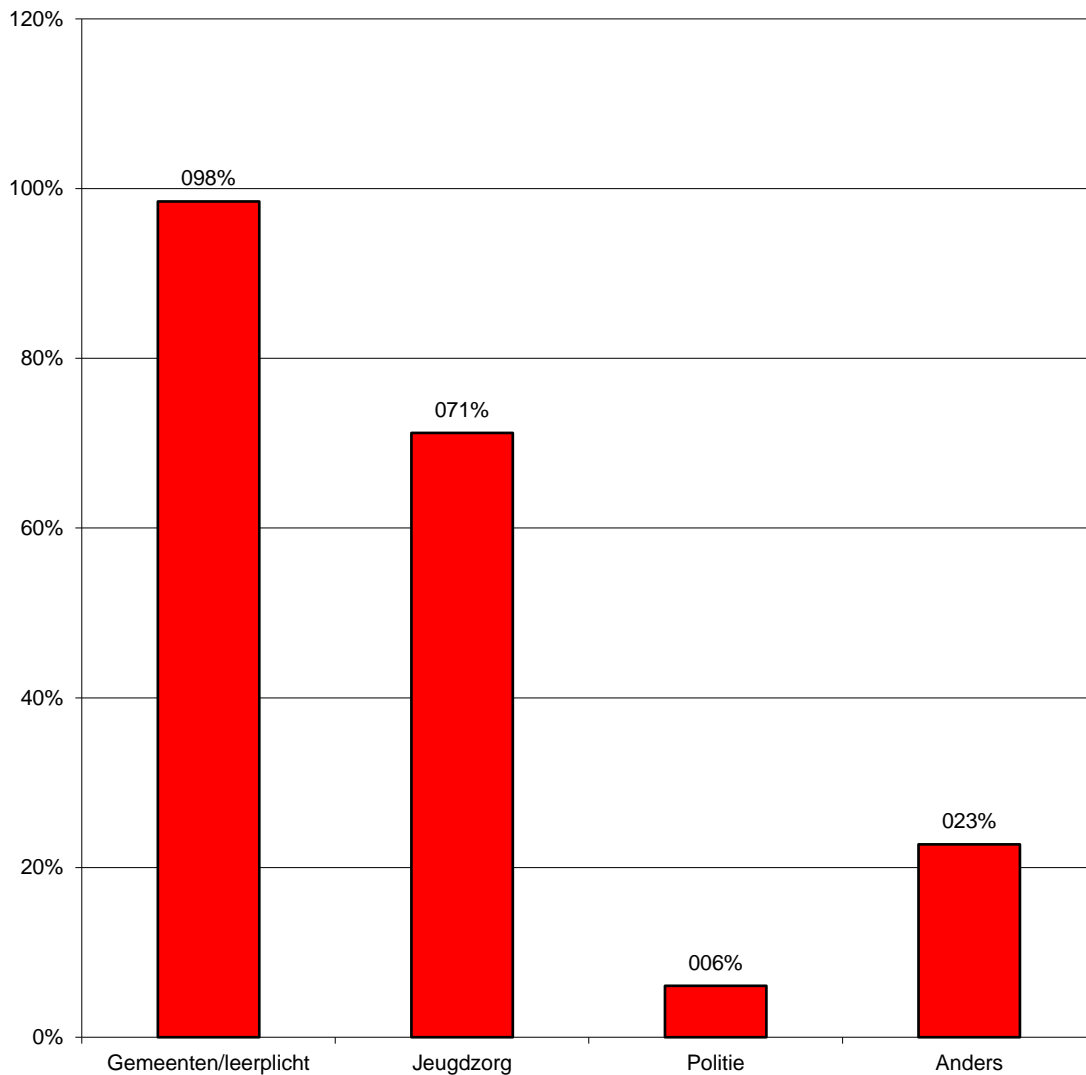
“Met eerder genoemde partners en rmc consultatieteam. Dat is wel een punt, dat laatste genoemde team is niet meer actief is sinds midden maart thuisonderwijs wordt gegeven. Dat is spijtig.”

‘Er is een hele goede samenwerking met de gemeente, als ook met alle zorgverleners. De lijntjes zijn kort en we werken nauw samen.’

‘Wij werken samen met de kinderopvang. Gemeente zou regie moeten hebben, maar wij regelen het zelf. Want anders gebeurt er te weinig voor kinderen die echt vanuit onveilige situatie naar de noodopvang moeten. Pakken daarom zelf aan.’

‘We krijgen mooie brieven van de gemeente en jeugdzorg en bestuur hoe het moet en waar je moet zijn. Als je belt.... Komt er kort gezegd op neer, zelf doen en zelf betalen. Dit betekent dat we het zelf oplossen als school.’

Vraag 19: Met welke instanties heeft u contact (gehad)? U kunt meerdere antwoorden geven.

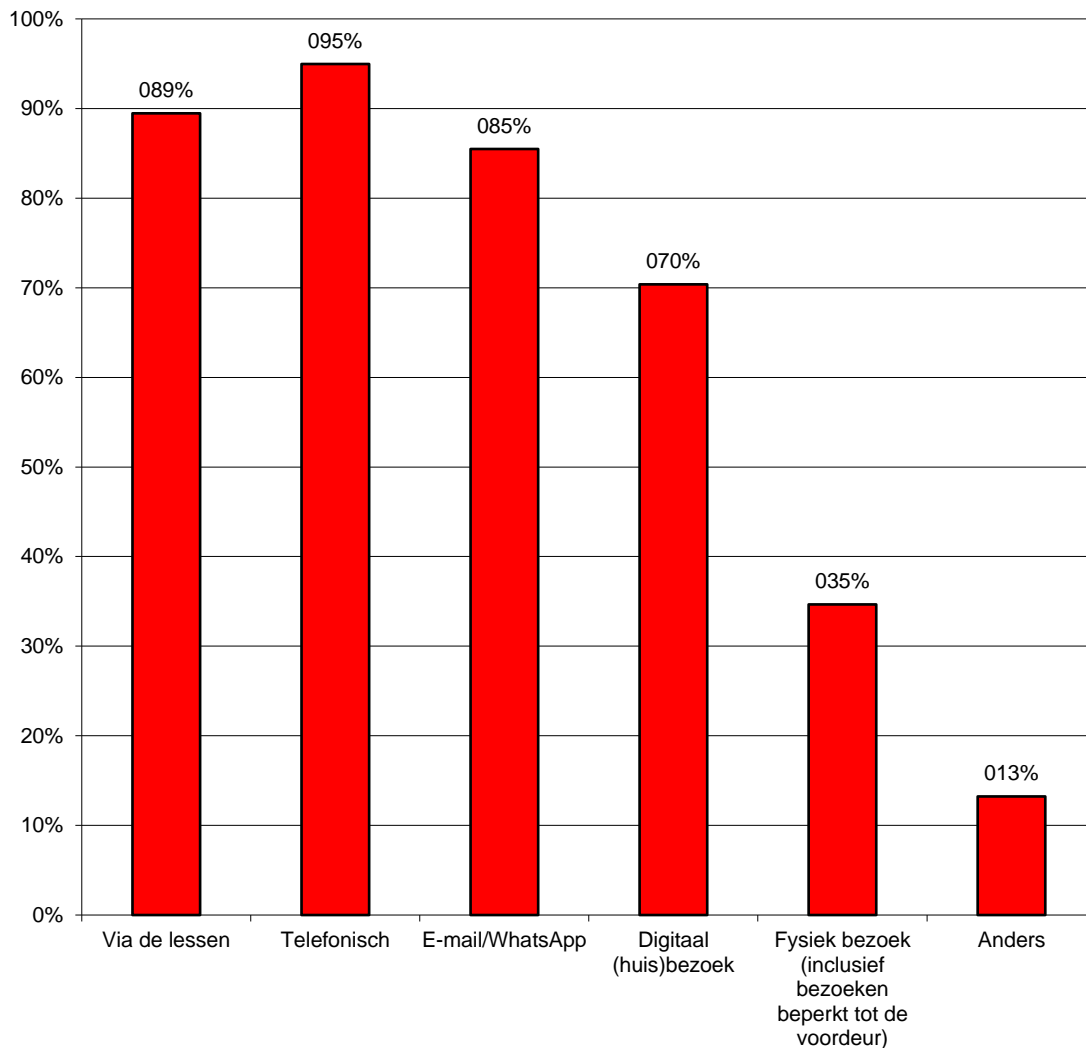

Respondenten die aangaven contact te hebben gehad met externe instanties over leerlingen waarmee zij zelf geen contact hadden, hebben wij gevraagd aan te geven met welke instanties zij contact hebben. Er konden meerdere antwoorden gegeven worden. Op een enkele respondent na hebben alle betrokken scholen contact met de gemeente(n)/leerplicht. Ruim 70% heeft contact met jeugdzorg en een kleine groep van 6% van deze respondenten onderhoudt contacten met de politie. Een aantal respondenten koos (ook) voor de optie Anders. Daarbij werden onder andere genoemd het Centrum Jeugd en Gezin, kinderopvang en wijkteams. Een van de respondenten verzucht “<Wij> krijgen geen ondersteuning. Veilig thuis meldingen gedaan. Voelen ons als school er alleen in staan. “

Uit de analyse per sector (zie onderstaande tabel) blijkt onder meer dat de politie vooral binnen het SBO en SO worden ingeschakeld (maar let op: het betreft hier slechts een beperkt aantal respondenten)

Met welke instanties heeft u contact (gehad)?						
	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Gemeenten/leerplicht	98% (65)	97% (35)	100% (4)	100% (30)	100% (5)	100% (4)
Jeugdzorg	71% (47)	69% (25)	75% (3)	73% (22)	80% (4)	100% (4)
Politie	6% (4)	6% (2)	25% (1)	7% (2)	20% (1)	0% (0)
Anders	23% (15)	25% (9)	25% (1)	20% (6)	20% (1)	25% (1)

Vraag 20: Hoe wordt het contact onderhouden (met de leerlingen waarmee wel contact is)? U kunt meerdere antwoorden geven.

Aan alle respondenten hebben wij gevraagd hoe zij het contact met hun leerlingen op dit moment onderhouden. Wij legden daarbij vijf mogelijkheden voor en de optie via Anders een eigen antwoord te geven. Respondenten konden meerdere keuzes maken. Uit de antwoorden blijkt dat het contact voor bijna 90% van de respondenten via de lessen op afstand verloopt, maar nog vaker (ook) telefonisch. Ook e-mail en WhatsApp worden vaak ingezet (85%). Contact via een digitaal (huis) bezoek komt relatief iets minder, maar nog steeds vaak (70%) voor. 35% van de respondenten geeft aan dat er persoonlijk bezoek wordt gebracht aan de leerlingen (eventueel beperkt tot de voordeur). Bij de optie Anders heeft een aantal respondenten van de gelegenheid gebruik om een toelichting te geven en/of nog een andere manieren van contact houden te noteren. Er worden verschillende digitale tools genoemd zoals Microsoft Teams, Google Hangouts en Parro. Ook wordt een aantal keer het aflever-/ophaalmoment van huiswerkpakketten als contactmoment genoemd. Enkele citaten die wat andere informatie geven:

“Bij enkele kinderen (lees ouders) kost het wel heel veel moeite om contact te krijgen. Uiteindelijk lukt het wel, maar daarna is het onderhouden van dat contact weer lastig.”

“eerste 3 weken dagelijks een brief aan de ouders nu een à twee keer per week.”

“etcetera! Leerkrachten zijn zeer inventief.”

“Kaartjes via de post”

“Middels externe ondersteuners, zoals bijvoorbeeld de jeugdregisseur, of maatschappelijk werk.”

“ouders kunnen zich intekenen naar behoefte op digitale "10-minutengesprekken"”

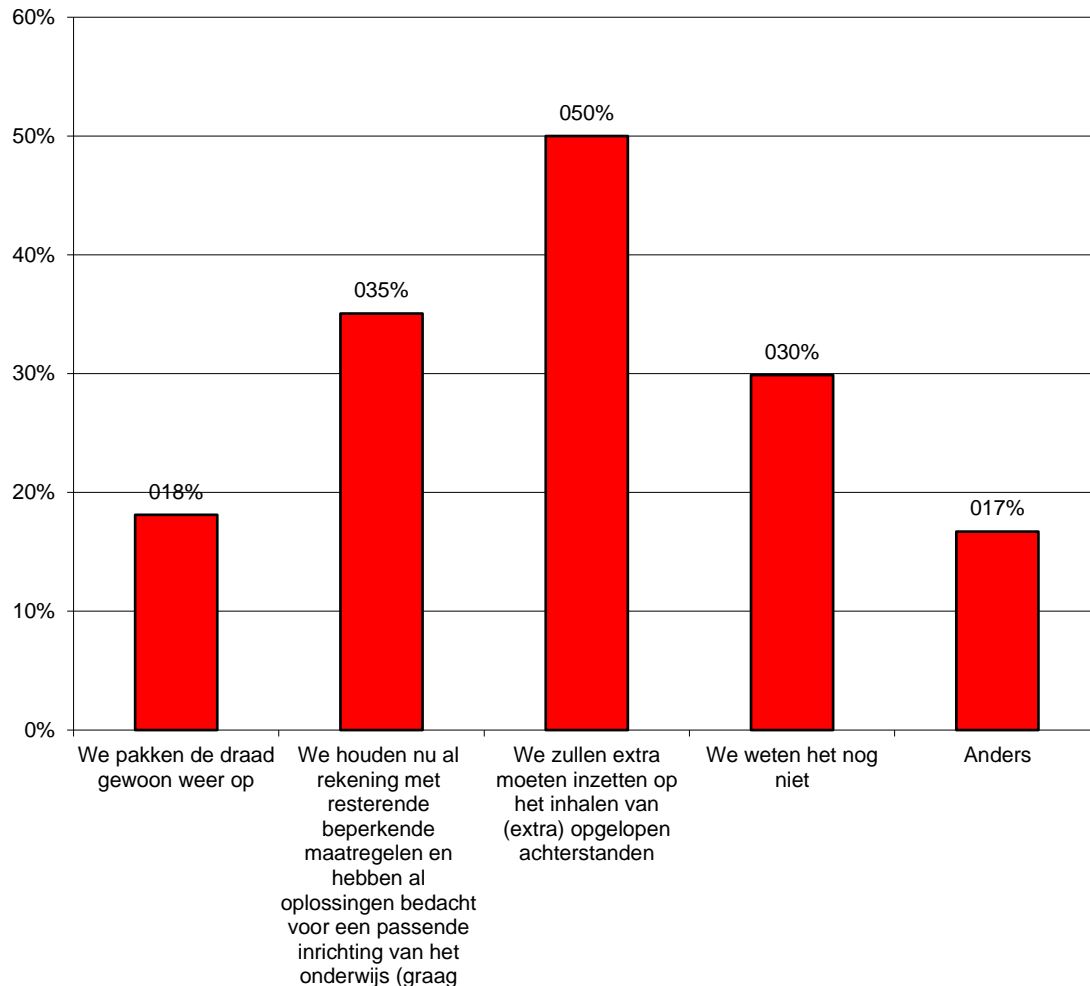
“via Forms gaat er elke week een vragenlijst naar de leerlingen en hun ouders over het welbevinden en mogelijke problemen bij hun huiswerk. Deze vragenlijst wordt ingevuld, zo niet dan is er telefonisch contact.”

“Wanneer ouders langdurig onbereikbaar zijn, geven wij aan dat we de leerplicht inschakelen. Dan reageren de ouders wel. Zo hebben we alle leerlingen wel in beeld.”

De uitsplitsing naar sector levert het onderstaande beeld op. In het voortgezet onderwijs worden relatief het minst vaak digitale of fysieke huisbezoeken gebracht.

Hoe wordt het contact onderhouden (met de leerlingen waarmee wel contact is)?						
	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
Via de lessen	89% (764)	89% (583)	76% (26)	93% (148)	92% (35)	93% (14)
Telefonisch	95% (811)	95% (625)	97% (33)	92% (147)	95% (36)	100% (15)
E-mail/WhatsApp	85% (730)	83% (545)	79% (27)	94% (150)	89% (34)	100% (15)
Digitaal (huis)bezoek	70% (601)	73% (475)	79% (27)	59% (94)	84% (32)	73% (11)
Fysiek bezoek (inclusief bezoeken beperkt tot de voordeur)	35% (296)	36% (239)	50% (17)	24% (38)	55% (21)	47% (7)
Anders	13% (113)	15% (95)	24% (8)	6% (9)	5% (2)	13% (2)

Vraag 21: Op een gegeven moment zullen de scholen weer open gaan. Wat gaat u in de periode daarna doen? U kunt meerdere antwoorden geven.

We voegen de respondenten wat zij gaan doen als de scholen weer open gaan ook bij deze vraag konden zij meerdere antwoorden geven, inclusief de optie Anders, alsook een toelichting. De helft van de respondenten zegt dat er extra zal moeten worden ingezet op het inhalen van de (extra) opgelopen achterstanden. 18% geeft expliciet blijk van optimisme door (ook) te kiezen voor het antwoord We pakken de draad gewoon weer op. Bijna een derde van de respondenten wist op het moment van invullen van de peiling nog niet hoe zij zouden gaan starten en 35% zegt (op het moment van invullen van de enquête) al oplossingen te hebben bedacht voor een passende inrichting van het onderwijs. En 17% geeft nog een ander antwoord.

Wat uit de opsplitsing naar onderwijssector (zie de tabel hieronder) onder meer blijkt, is dat met name in het MBO al oplossingen zijn bedacht. Het antwoord Wij weten het nog niet wordt daar ook weinig gegeven.

Op een gegeven moment zullen de scholen weer open gaan. Wat gaat u in de periode daarna doen? U kunt meerdere antwoorden geven.

	totaal	PO	SBO	VO	SO	MBO
We pakken de draad gewoon weer op	18% (154)	18% (117)	15% (5)	20% (31)	24% (9)	0% (0)
We houden nu al rekening met resterende beperkende maatregelen en hebben al oplossingen bedacht voor een passende inrichting van het onderwijs (graag hieronder toelichten)	35% (298)	33% (215)	44% (15)	42% (67)	39% (15)	80% (12)
We zullen extra moeten inzetten op het inhalen van (extra) opgelopen achterstanden	50% (425)	51% (332)	44% (15)	54% (85)	26% (10)	47% (7)
We weten het nog niet	30% (254)	30% (196)	24% (8)	25% (39)	37% (14)	7% (1)
Anders	17% (142)	18% (119)	18% (6)	12% (19)	8% (3)	13% (2)

Uit de grote hoeveelheid informatie die door de respondenten bij de optie Anders en bij de toelichting werd gegeven komt het volgende beeld naar boven, inclusief enkele citaten:

Naar aanleiding van de Optie Anders

Wat vooral opvalt is dat veel scholen zich niet eerst richten op resultaten maar op veiligheid en aandacht besteden aan kind-specifieke en groepsdynamische processen als het sociaal emotionele, daarna in een 'meetmoment' kijken waar iedereen staat en dan ons onderwijsaanbod aanpassen en de draad weer oppakken. Eerst veiligheid bieden, een luisterend oor en begeleiding bij het verwerken van deze periode. Eerst het pedagogisch klimaat weer op orde, kinderen structuur bieden, zeker kijkend naar leerlijnen wat nog moet, maar eerst kinderen laten landen. Eerst sociaal emotioneel de leerlingen weer laten 'verbinden'. Zoals een directeur schrijft: 'Welbevinden op 1. Prestatie op 2. Het is dus belangrijk dat het pedagogische voor het cognitieve gaat. Kinderen zijn van de ene op de andere dag uit hun vertrouwde systeem gehaald en missen elkaar en de meesters en juffen. Een school zegt: 'Persoonlijk hoop ik op navolging van het voorstel van Luc Stevens om geen eindtoetsen af te nemen voor de zomervakantie (mogelijk starttoetsen van maken)'

Naar aanleiding van de toelichtingen

Gewoon opengaan? Er zijn scholen die er behoorlijk tegen opzien om weer open te gaan.. Schoolleider: 'Ik heb leerkrachten met een zieke partner in de risicogroep. Zij werken niet lieflijk met kinderen. Ik heb leerkrachten die zelf kwetsbaar zijn. Ik zie het nog niet zitten om open te gaan, zolang het virus nog zo heerst. We werken zelfs nog planmatig met leerlingen met een OOP. De scholen zijn echt op orde en als leerlingen niet werken, zien we dat meteen en is er contact. De kracht zit in contact en in de feedback. Kinderen werken daar voor. Wat ze doen en ouders, doet er toe'.

Het gevoel is herkenbaar van de school die zegt we gaan weer lekker lesgeven en zoeken naar de nieuwe beginsituatie van kinderen. Een ander stelt: 'wij hebben veel ruimte in de school, dus wij kunnen 1,5 meter-onderwijs inrichten'.

De meeste scholen geven aan vooral in te willen zetten op sociaal-emotionele ontwikkeling en groepsproces en daarnaast verder gaan met de leerstof waar de kinderen gebleven zijn. Eerst kijken hoe het met het welzijn is gesteld van de kinderen dan kort herhalen wat langsgesproken is in de weken dat de scholen gesloten waren en dan verder gaan en daar vooral niet te krampachtig over doen zegt een school. Gewoon opstarten is geen enkel keer als dusdanig positief beantwoord. De meeste milde reactie is van een categoriaal gymnasium die zegt de kans dat er een onoverbrugbare kennisachterstand is, niet zo groot zal zijn: 'Wij zetten in op weer actief worden en bieden maatwerk voor leerlingen die door de situatie niet naar een volgend jaar zouden kunnen'.

Veel scholen zien een combinatie van draad oppakken en profiteren van digitale inhaalslag. Nu is gebleken dat onderwijs anders kan geven veel scholen aan. In het PO zijn er meer dan 100 scholen die eerst een nulmeting gaan houden om te kijken waar de leerlingen staan en stemmen daar het aanbod op af. Een directeur: 'We hebben module ontwikkeld lijkt op Gouden weken We geven eerst paar werken onderwijs en gaan dan Cito toetsen E versie afnemen in juni of september. Niet om af te rekenen, maar willen weten wat de vaardigheidsgroei is'. Ander: 'Schooljaarplan inzetten op didactisch handelen en zicht op ontwikkeling en daar tijd en ruimte voor geven. Dit komt goed.'

Alles hangt af wanneer het moment van heropening is. Verschillende scholen voor SO en VSO zeggen dat zij uitsluitend ernstig meervoudig beperkte leerlingen hebben waarbij 1,5 meter onmogelijk is te handhaven vanwege de afhankelijkheid van een volwassene. Een ander stelt dat voor de doelgroep ZMLK afstand houden is erg ingewikkeld is. Voor deze scholen zal een gedeeltelijke opening onmogelijk blijken.

De wereld is veranderd. Een school hoopt straks te gaan werken vanuit een nieuwe beginsituatie: 'Hoop dat we niet meer terug gaan naar de oude situatie. Hoop dat de regie weer meer bij de scholen komt te liggen en dat de gremia met 'deskundigen' wegebezuinigd worden, zodat ze gewoon weer in de dagelijkse praktijk gaan werken'.

Veel besturen en scholen blijken niet een maar verschillende scenario's klaar te hebben liggen voor als de scholen weer opengaan. Daarbij is er groot verschil tussen PO en VO.

We noemen een aantal genoemde voorbeelden hoe opgestart gaat worden. Voor PO: Veel scholen vragen zich af hoe dat gaat 1,5 meter tussen leerling en leerkracht, geen ouders in school en intensief schoonmaken; Concentreren op hoofdvakken bij wijze van damage control; De eerst stap zal zijn om een aangepast rooster te maken waarbij alle leerlingen in de loop van een eerste week na de meivakantie naar school komen in kleine (mentor)groepen (die zijn al per halve klas ingedeeld) voor sociaal-emotionele opvang. Eerst maar eens horen hoe het met de leerlingen gaat. Vervolgens de draad oppakken met een aangepast continuurooster waar de lessen van de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde worden opgepakt. Het zal voorlopig een combi zijn van onderwijs op school en op afstand. Dan zou je ook groepjes van leerlingen kunnen selecteren die achterstand hebben opgelopen waarvan je het nodig vindt dat er extra uitleg gegeven wordt; De kinderen om en om een dag naar school zodat ongeveer de helft van de groep aanwezig is. In ieder geval voor groep 8 een leuk afscheid organiseren omdat er al zoveel niet is doorgegaan voor hen!; Het huidige systeem van thuisonderwijs continueren en verder uitbouwen met de mogelijkheden die er wellicht komen om (groepjes) kinderen weer naar school te laten gaan; Vooral aandacht voor de pedagogische kant en hernieuwde groepsvorming en vandaar uit zoveel mogelijk maatwerk leveren; We denken aan halve groepen (een morgen shift en een middag shift); De 1,5 meter werkt niet in de huidige lokalen met de huidige groepsomvang. In shifts werken kan dit deels oplossen, maar levert voor ouders ook weer veel heen en weer gereis op; Aan de hand van resultaten diepte analyse en de huidige situatie (leerdoelen). Hieruit wordt bepaald waar de nadruk op komt te liggen. Als de school weer opengaat dmv methode gebonden toetsen / schaduwtoetsen snel de beginsituatie meten en daar het plan op aanpassen; De groepen halveren en de tijd vooral gebruiken voor rekenen, taal, lezen; Wij denken na over onderwijs in deelgroepen (shifts), leerlingen in een lokaal en de docent verplaatst zich, desinfecterende middelen. Toetsen van de stand van zaken t.a.v. leren zodat we weten waarop de lessen gericht moeten zijn, zodat achterstanden ingehaald kunnen worden; Leerlingen verdelen over vier schooldagen. De woensdag is dan een extra onderwijsdag voor onze zorgleerlingen zowel sociaal-emotioneel als op onderwijskundig gebied; De ene helft van de groepen van 8.30 tot 11.00 uur en de andere helft van 11.30 tot 14.00 uur; Cito's uitgesteld tot september. we richten ons op adaptief onderwijs en kijken wat nodig is om het schooljaar op een goede wijze

pedagogisch en didactisch te kunnen uitzingen; Het idee is om vanaf de meivakantie per dagdeel de halve groep uit te nodigen. Dus 's morgens een deel en 's middags een deel. Daarnaast in de school afstandssymbolen te plaatsen en de hygiëne maatregelen te trainen en er op toe te zien dat ze uitgevoerd worden; Uit elke bouw komt per dag wisselend een halve groep. bv op maandag en donderdag: groep 1/2 A, groep 3 en groep 6. Op dinsdag en vrijdag groep 1/2 B groep 4, 5/7; Maximaal 10 leerlingen in een groep; We hebben plannen om klassen te halveren - 4x 30 minuten les met name kernvakken - les in hetzelfde lokaal de docent bezoekt de klas - lokalen zijn op 1,5 meter ingericht; Op het schoolplein brengen en halen in shifts om toestroom van ouders te beperken, leerlingen van gr 6-7-8 zelf naar school. De helft van de school gaat op ma en do naar school, de andere helft di en vrij, leerlingen die extra onderwijsbehoeften met instructie of verrijking, krijgen dat op woensdagen. Over de omvang van een groep lopen de schattingen nu maximaal tussen 8 en 10 leerlingen.

Voorbeelden hoe opgestart gaat worden. Voor VO: Examenleerlingen klas vier nu geregeld, klas drie nog niet duidelijk, overgang onderbouw minder groot probleem maar ook nog niet helemaal helder; Fasegewijs opstarten. In kleine groepjes aanbod gaan doen. Flexibele aanvangstijden. Looproutes door de school.

Veel scholen geven aan uit te gaan van een achterstand, maar niet voor alle leerlingen. Dus onderwijs op maat zal nog een belangrijkere rol in gaan nemen. Een grote VO-school schrijft: 'We zijn ons nu aan het voorbereiden op stapsgewijze hervatting van het onderwijs op de scholen. Zelf geloof ik er niet heel erg in dat de leerlingen massaal achterstanden hebben, we zijn minder ver gekomen in het leren dan andere jaren en pakken dat komend jaar op. Wel maak ik me zorgen over het verschillende punt van leren dat leerlingen hebben bereikt. Niet voor iedere leerling is het thuiswerken een goede vorm van onderwijs. Er zullen dus grotere verschillen in voortgang en kennis zijn':

Een andere school wil zo snel mogelijk de draad weer oppakken in structuur en aanbod met de nodige beperkende maatregelen (b.v. met halve groepen of om en om met groepen zijn een uitdaging. wanneer er niet volledig gestart mag worden ligt er nog meer druk op het team en ouders om dit te realiseren. Doordat scholen noodopvang zijn is het risico op Corona voor het personeel groter en ik wil voorkomen dat zij zich door het (vervroegd) opheffen van de maatregel onveilig gaan voelen.

Maar niet iedereen is gematigd optimistisch een school schrijft: 'Mijn verwachting is dat niet ieder kind per definitie een achterstand heeft. Wij streven al jaren naar eigenaarschap en onze kinderen zijn nu ook goed in staat thuis te werken en naar oplossingen te zoeken. Ik denk dat het verschil tussen leerlingen wel groter wordt. Juist de groep die je op school ook nog bij de hand moet nemen is nu minder makkelijk te motiveren en dat heeft ook te maken met de thuissituatie. Als ouders al moeite hebben om te LEVEN op dit moment komen ze niet toe aan het LEREN. Voor deze kinderen moeten we misschien een zomerschool organiseren om extra achterstand weg te werken'. Andere voorbeeld: 'We moeten het zo zien dat we eigenlijk weer aan het begin van een nieuw schooljaar staan. We gaan weer starten vanuit de basis: structuur, ritme en duidelijkheid. We hebben er alle vertrouwen in om het schooljaar toch nog op een fijne en goede manier af te sluiten'.

Een SO/VSO school stelt het schooljaar te willen verlengen tot 1 oktober, en de zomervakantie van 1 juni tot 1 augustus te laten lopen.

Het ligt er aan wanneer de scholen weer open gaan en hoe zegt een school: 'Er is nog te veel onduidelijk om oplossingen te kunnen bedenken. we steken hier energie in als er duidelijkheid wordt geboden'. Veel scholen voor PO en VO wachten de landelijke ontwikkelingen en protocollen af. Andere scholen zien grote problemen: 'We hebben nog geen oplossing voor een passende inrichting met resterende beperkende maatregelen. In het kader van een anderhalve meter samenleving zien we dat het met name kinderen van de onderbouw niet mogelijk is om 1,5 afstand te bewaren tussen elkaar'. Veel scholen geven aan dat er op bestuursniveau een denktank van directeuren en leerkrachten is ingericht om de scholen bij starten te helpen, maar deze week besloten wordt hoe verder afhankelijk van mededelingen van de Regering. Veel scholen voor VO geven aan dat

het Schoolexamen nu hoogste prioriteit heeft en voor andere leerlingen bij heropening naar oplossing wordt gezocht. Veel zorg is er over de veiligheid, hoe je school in te richten en veilig les te geven? Schoolleiders en bestuurders maken zich druk over de oudere leerkrachten en gevaren. Dat geldt evengoed voor jonger leerkrachten die bij ouders wonen of zieke verzorgen thuis.

Enig cynisme hoor je soms ook: 'De grootste problematiek van weer starten op school in alle bochten wringen om iets vorm te geven van de 1,5 m maatschappij en dan pauze of na schooltijd iedereen (alle kinderen) te zien samenspelen; In een klaslokaal van 54 m² passen geen 15 kinderen. Onze groepen zijn 25-30 In groot. In hoeveel "shifts" kan je kinderen laten komen; 'Hoeveel tijd heb je tot je beschikking met inbegrip van voorbereiden, nakijken. Hoe doe je dat een als een deel van het team niet in contact mag komen met kinderen vanwege de gezondheidsrisico's. Hoe doe je dat met kleuters. Nu met het opvangen van een aantal kleuters is het al onmogelijk om 1,5 m afstand te bewaren'; 'Worden alle medewerkers getest????'; 'Zo willen we bijvoorbeeld eerst duidelijkheid over het besmettingsrisico door en voor leerlingen en door en voor leerkrachten en andere medewerkers'.

Misschien is bij zoveel problemen de suggestie 'Dan liever tot aan zomervakantie op afstand les blijven geven!!! Eind aug/begin sept weer oppakken en achterstanden wegwerken.' Of zoals weer een andere schoolleider schrijft: "huidige schooljaar tot in sept t/m dec laten doorlopen, 2020-2021 dan starten per 1 jan. t/m 31 dec 2021? Dan wel alle scholen PO t/m universiteit hierin mee." Een directeur geeft aan dat ondanks alle inzet er niet 100% onderwijs geven kan worden. "Niet duidelijk is wat dat straks oplevert, bijvoorbeeld in de vorm van achterstanden. Dat zullen we moeten weten om dan óf de resterende tijd tot de zomervakantie, óf een periode X, bijvoorbeeld tot de herfstvakantie in te zetten op het rechte trekken van dit verhaal. Wij hebben op dit moment werkelijk geen idee hoe we volledig onderwijs moeten geven én tegelijkertijd de regels van social distancing etc. overeind moeten houden. Ga je bijvoorbeeld werken in shifts, waardoor leerlingen maar halftijds naar school gaan dan blijf je met een onvolledig programma werken en zul je dus moeten kiezen voor een kernprogramma. En dan nog is het de vraag of je de veiligheidsregels kunt garanderen voor kinderen én personeel. En daarnaast speelt dan nog het verhaal van kinderen ontvangen. Ik ben zelf over de 60 en heb collega's in die leeftijd, mag mijn eigen kleinkinderen niet zien en moet wel werken met de kinderen van anderen. Da's niet uit te leggen."

Nog één citaat:

"We moeten het zo zien dat we eigenlijk weer aan het begin van een nieuw schooljaar staan. We gaan weer starten vanuit de basis: structuur, ritme en duidelijkheid"

Vraag 22: Wat is het meest positieve dat u tot nu toe heeft geleerd of meegemaakt tijdens de periode van schoolsluiting? En wat daarvan zou u graag willen vasthouden als deze crisis eenmaal voorbij is?

De coronacrisis stelt de scholen voor grote uitdagingen. Maar hij levert ook veel positieve ervaringen op. Wij hebben de respondenten gevraagd om hun meest positieve ervaring met ons te delen. Dit leverde vele pagina's met mooie gedachten op. Verschillende thema's komen vaker voor. Hieronder schetsen we het algemene beeld dat naar boven komt op volgorde van de frequentie van een aantal thema's.

De waarde van digitaal onderwijs en de slag die op dit terrein gemaakt is.

Bij deze specifieke vraag maakt maar een enkeling kritische kanttekeningen maar geeft het overgrote deel van de respondenten aan dat hier een enorme slag is gemaakt die anders jaren gekost zou hebben met de nodig weerstand. Nu het moest, kon het en nam het ook degenen mee die moeite had met deze digitalisering. Vrijwel iedereen noemt de extra mogelijkheden (voor kinderen die hier goed bij gedijen, voor zieke kinderen of om lerarentekort op te kunnen vangen) zonder dat men de waarde van persoonlijke contacten op school uit het oog verliest.

Maar het is duidelijk dat deze geest niet meer in de fles zal gaan; er is iets veranderd in het Nederlandse onderwijs waar het de inzet van digitale middelen betreft en men wil dit absoluut voortzetten.

Enkele citaten:

“Digitale revolutie”

“Ons team stond voor de crisis aarzelend tegenover werken via bijvoorbeeld Gynzy. Hiervoor hadden we al een proeflicentie. Enkele collega's waren enthousiast, anderen werkten liever via schriftelijke verwerking. Nu is iedereen enthousiast en werkt iedereen er mee! Zonder aarzeling! Hetzelfde geldt voor Meet en Teams. Voor de uitbraak hebben we hier uren over gebakkeleid, nu pakt iedereen het op zonder dat we een polderbeslissing hebben moeten nemen.”

“Een zieke leerling kan straks digitaal de les volgen. En een zieke docent kan vervangen worden door een collega van een nevenvestiging, op afstand, via teams. En les geven aan grotere groepen dan 32 leerlingen is goed mogelijk. Daarmee komt er een eind aan het probleem van het lerarentekort (dit is natuurlijk wensdenken).”

“Benutten digitale mogelijkheden en de constatering dat sommige leerlingen het beter doen wanneer ze niet elke les aanwezig hoeven te zijn.”

De invloed van deze periode op het team: de enorme inzet van leerkrachten, saamhorigheid en hulpvaardigheid, veranderbereidheid en veerkracht, nieuwe passie en elan, de docent is echt weer 'aan zet'.

Het is een verhaal dat je na grote crises vrijwel altijd hoort; ondanks de zorgen die er zijn, verbreedert een crisis ook en kan het het beste in mensen naar boven halen. Hier worden veel superlatieven gebruikt en geven de respondenten aan welk een grote positieve invloed de afgelopen periode heeft gehad op de onderlinge samenwerking met elkaar.

Enkele citaten:

“Bevestiging dat leerkrachten veel verantwoordelijkheid aan kunnen en de vrijheid in manier van lesgeven ook bij afstandsonderwijs inzetten.”

“Dat er een groot gevoel van saamhorigheid is bij docenten en leerlingen ondanks de fysieke afstand. Dat we in staat zijn tot dingen waarvan we dachten dat dat niet mogelijk was”

“De drive om met elkaar de leerlingen zo goed mogelijk les te willen geven en de energie die er nu vanuit het onderwijs uitgaat. Wat een mooi vak!”

“Zorg en aandacht voor elkaar”

“Dat als veranderen vanzelfsprekend is, de hobbels als 'lager' worden ervaren.”

De creativiteit die is vrij gekomen/ de innovatiekracht waarvan nu sprake is en die men graag wil vasthouden

De situatie rond het corona-virus en de snelle acties die volgden en ook het onderwijs onverwacht troffen, hebben ongetwijfeld voor de nodige hoofdbrekers gezorgd. Maar bij deze vraag komt vooral de keerzijde daarvan in beeld. Er is kennelijk ook een enorme energie ontstaan die mensen heeft 'gedragen', niet alleen om het vol te houden maar ook en vooral om met elkaar echt plezier in het werk te hebben, nieuwe dingen te bedenken en meteen tot uitvoering te brengen.

Enkele citaten:

"De flexibiliteit en innovatiekracht die leerkrachten nu hebben ervaren, waardoor zij veel meer in staat zijn methodes los te laten als de ontwikkeling van het kind (van kinderen) hierom vraagt."

"De enorme creativiteit van leerkrachten en leerlingen. Geef ze vertrouwen en ze gaan groeien!!"

"Een kanteling in het denken."

"De evolutionaire kracht die vrij komt in het systeem."

Meer samenwerking met ouders dan ooit en verbetering van contacten. (Wordt regelmatig, maar iets minder vaak genoemd dan de drie onderwerpen hiervóór)

Als deze crisis iets moois mag opleveren dan is het toch ook de 'verbroedering' tussen school en ouders. De respondenten geven aan dat ouders hun werk veel meer zijn gaan waarderen nu ze zien wat er zoals bij komt kijken. En docenten op hun beurt zijn de ouders dankbaar voor hun inzet en support in de afgelopen weken. Men is zich veel meer partners van elkaar gaan voelen, met een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor opvoeding en onderwijs. Deze ervaring heeft verbindend gewerkt met, naar men hoopt, blijvende invloed op de onderlinge relatie.

Enkele citaten:

"Het contact met veel ouders is in vele gevallen verbeterd. Er is meer begrip voor elkaars situatie. Dat zou ouderbetrokkenheid een goede impuls kunnen geven."

"Samenwerking en contact met ouders/verzorgers is intensiever en diepgaander."

"Verschillende ouders zien nu de werkelijke werkhouding/concentratie van hun kind. Sommigen (h)erkenden dat nog niet."

"Dat we samen sterk staan en samen veel aankunnen! Team, ouders en leerlingen zijn enorm welwillend!"

Het laatste onderwerp waarvoor ook de nodige aandacht was, is (de positie van) de leerling zelf. Meer eigenaarschap bij leerlingen leggen, vertrouwen in hun kunde, ruimte voor hun eigenheid.

Diverse respondenten reflecteren op de leerling zelf en stellen dat in deze periode heel zichtbaar was hoe leerlingen verschillen van elkaar. Zo zijn er leerlingen die gedijen bij minder op school zijn en die bovendien zeer zelfstandig hun werk blijken te kunnen doen. Moet leerlingen ook niet meer 'eigenaarschap' gegund worden, is een vraag die een paar keer terugkomt.

Citaten:

"Dat we zien hoe jongeren heel verschillend reageren als het gaat om leren. Sommigen varen hier wel bij. Anderen minder. Dat zou moeten leiden tot meer differentiatie"

"Dat er door leerkrachten (noodgedwongen) een groter beroep wordt gedaan op het eigenaarschap van leerlingen; kinderen worden meer zelf verantwoordelijk voor hun leerproces en de meesten kunnen dit prima!"

"De mogelijkheid die kinderen hebben om eigen keuzes te maken. Er zijn kinderen die in deze situatie opbloeien, dat is erg en iets om mee aan de slag te gaan."

"Dat het maar de vraag is of ons klassikaal ingerichte schoolsysteem passend is bij de ontwikkeling en behoeften van leerlingen."

Tot slot nog enkele andere opmerkelijke citaten:

"Het gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid, allemaal iets doen om met deze situatie om te gaan. Er is weer meer een WIJ gevoel ontstaan in onze individualistische maatschappij. Ik hoop van harte dat we daar iets van vast blijven houden."

“Dit is ook een periode van bezinning. Waar draait het in het leven om, wat is echt belangrijk. Ik hoop dat we dat mee kunnen nemen, niet alleen in het onderwijs maar in de hele samenleving, en niet weer vervallen in een jachtige maatschappij.”

-De 'traditie' van het klassieke, klassieke onderwijssysteem is zó ter discussie gesteld dat het niet meer zo kan zijn dat we daar gewoon weer op gaan terugvallen. Eindelijk...! Tegelijkertijd blijkt maar weer eens dat de kwaliteit van de onderlinge relaties allesbepalend is voor de kwaliteit van de prestaties. Ik hoop vooral dat de inspectie én de publieke/politieke opinie dit oppikt en in hun dna gaat opnemen.”

“Juist de gezinnen waar alles op orde lijkt (hoger opgeleide, tweeverdienende ouders, enz.) hebben onze extra aandacht. In praktijk blijkt dat juist zij deze situatie lastig vinden. Faalangst, hoge verwachtingen, presteren onder druk, conflicten. Voor de 'zorg' gezinnen is veel aandacht ook vanuit externen. De bovengenoemde groep is weinig in beeld.”

“Scholen zien docenten veel en veel teveel uren maken. Ze hebben de rem verloren, maken prachtige lessen(series) en bereiden alles prachtig voor. Maar het is voor velen wel een nieuwe manier van werken, en dat kost veel meer tijd.’

Vraag 25: Wat is uw grootste zorg tot nu toe in relatie tot de periode van schoolsluiting?

De coronacrisis brengt natuurlijk niet alleen positieve ervaring met zich mee, hij levert ook zorgen op. Wij hebben de respondenten gevraagd hun grootste zorg met ons te delen. Ook deze vraag leverde heel veel informatie op. Hieronder schetsen wij het beeld aan de hand van enkele vaker genoemde thema's.

Gezondheid van leerlingen, ouders en personeel

In algemeen is de grootste zorg dat leerlingen, ouders en personeel gezond blijven. Blijkt uit de enquête die Verus hield onder haar leden schoolleiders en bestuurders. In totaal reageerden 854 van de HBO, MBO, VO, VSO, PO en SO instellingen. Hier een overzicht van de velen zorgen die er zijn over hoe verder moet nu scholen uitkijken naar een herstart in de corona-crisis.

Voortgang van het onderwijs

Tientallen bestuurders en directeuren stellen bang te zijn dat de samenleving onvoldoende lessen geleerd heeft van de huidige crisis en weer 'gewoon verder gaan';

Ook in het MBO is men bang dat men een aantal studenten kwijtraakt doordat de opleidingen er niet in slagen hen te betrekken of contact te krijgen. "Studenten die anders ook al moeilijk te motiveren waren lopen nog meer achterstand op. Ongelijkheid door verschil in thuissituatie: school nivelleert blijkbaar als het om kansen gaat. Educatie en de moeizame medewerking van de overheid. Blik op werk bij aftands leren. De opleidingen schieten daar fors geld bij in."

Oplopende achterstanden bij de leerlingen

Zorgen zijn er dat de verschillen tussen leerlingen gaan oplopen en vooral leerlingen uit sociaal zwakke milieus zijn de dupe worden van deze situatie. De kansengelijkheid zal toenemen. De leerlingen die thuis een leercultuur bezitten: kunnen rekenen op ondersteuning van ouders en executieve vaardigheden aangeleerd krijgen, zijn veel beter af. Drie kwart van de deelnemers aan de enquête heeft zorgen over opgelopen achterstanden in algemeen, in leerstof en voor groep van de zwakkere leerlingen in het bijzonder. Achterstanden die vaak genoemd worden naast cognitieve vakken zijn vorming en in combinatie met sociale omgang. De op te lopen achterstand bij de zwakkere leerlingen wordt veelal in relatie gebracht tot 'onzichtbare problematiek thuis'. Scholen melden dat ze nu al kinderen uit zorgelijke thuissituaties naar school halen om achterstanden te voorkomen. Scholen verwachten terugval in taal voor de leerlingen met een NT2achtergrond, of we alle kwetsbare kinderen wel genoeg in beeld hebben. Scholen verwachten dat de verschillen tussen leerlingen die groter worden (kansengelijkheid door mogelijkheden van inzet thuis of gemis daaraan- overstap gr.2 naar gr.3 en overstap gr. 3 naar gr. 4. overige groepen kunnen we wel inlopen, deze kinderen in de onderbouw zullen cruciale basiskennis missen om deze grote overstap te maken en in aanmerking komen voor doubleren. Het missen van structuur. Het missen van sociale contacten. Ook in MBO zijn er zorgen. Een respondent: " zo hebben geen studenten zich melden voor opvang op school, ik vrees dat er een aantal in een lastige thuissituatie zit." Daar krijgen de opleidingen nog geen beeld van. Scholen vrezen dat er meer kinderen met achterstanden bijkomen terwijl er al te weinig tijd was aan de bestaande kinderen de nodige extra aandacht te geven; Een aantal scholen is positief gestemd: 'Afhankelijk van hoe lang het duurt, maar eventuele achterstand wordt weer ingelopen. Kinderen zijn heel flexibel'.

De veiligheid van de leerlingen en personeel

De sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen, het welbevinden, het functioneren in de groep heeft een flinke deuk opgelopen. Citaat: 'Zorg voor leerlingen en collega's, sommige zijn echt angstig, Een VSO school schrijft: 'Al onze leerlingen hebben in meer of mindere mate een verstandelijke beperking en zijn allemaal gebaat bij veel structuur. Deze structuur is er nu minder of helemaal niet en dat baart onze zorgen. Ouders/verzorgers doen enorm hun best, maar ook de zwaarte voor ouders/verzorgers op dit moment is een zorg voor ons'. Veel zorgen zijn er over de combinatie opvang en onderwijs. Opvang verzorgen door leerkrachten staat op gespannen voet met onderwijs geven. Toename van leerlingen van ouders met cruciale beroepen op school. Toename van de kwetsbare leerlingen op school. Kinderen in de schakelklassen/Az; meest kwetsbare leerlingen een grote misschien wel te grote achterstand hebben opgelopen in hun ontwikkeling. Een directeur: 'De leerkrachten, ze werken echt keihard. Sommige hadden nooit hoofdpijn en nu kampen ze ermee vanwege vele beeldscherm tijd. Ze voelen zich heel verantwoordelijk. De kwetsbare kinderen er ook nog bij....dat kan niet.' ! vragen van ouders, leerlingen, ipad doet het niet, wat is mijn inlog, enz. rust is er niet. Daarbij missen we met zijn allen de interactie met de leerlingen; een school zonder leerlingen is een school zonder hart, warmte, dynamiek, gezelligheid en vooral: 'hier ben ik; ik zie je'..... missen we enorm';

De zorg om meer kwetsbaarheid van het personeel

De overheid zegt dat we weer open mogen, maar er zijn veel docenten die niet durven te komen. De grote belasting voor onze medewerkers en gevreesde overbelasting en zeker als de leerkrachten zelf thuis kinderen hebben is de meest gehoorde zorg rond personeel. Over docenten die ook thuis onderwijs aan hun kinderen moeten geven en daarnaast onderwijs op afstand vormgeven. 'Ons team heeft een groot

verantwoordelijkheidsgevoel en gaan er voor en steken heel veel meer uren in hun werk dan normaliter en waar zij voor betaald krijgen'; Een veel genoemd punt is de zorg van schoolleiders en bestuurders over de werkdruk. 'Men staat de hele dag 'aan'; Scholen zien docenten veel en veel teveel uren maken. Ze hebben de rem verloren, maken prachtige lessen(series) en bereiden alles prachtig voor. Maar het is voor velen wel een nieuwe manier van werken, en dat kost veel meer tijd.

Onderwijs is verbinden contact hebben met elkaar

Het gemis sociaal contact leerlingen onderling is zorgelijk. Een aantal spreken over isolement. Dat de kinderen de moed zouden verliezen, dat het voor de ouders te zwaar wordt en ze hun beperkingen niet bij ons durven aan te geven, en dat de leerkrachten te veel van zichzelf zouden vergen. Als de scholen dicht blijven, wordt het lijfelijk gemis van de kinderen groter en zal het lastiger zijn de verbinding en motivatie bij de kinderen te blijven behouden. De scholen maken zich zorgen dat de sociaal emotionele ontwikkeling hard achteruit gaat van de kinderen, eenzaamheid en gemis van groepsdynamiek en gezondheid en stress personeelsleden. Sociale contacten zijn een basisbehoefte van de mens en die wordt gemist. Er zijn ook scholen die stellen kinderen zijn veerkrachtig, maar de thuissituatie is vaak bepalend voor mee kunnen met het gewenste niveau als ze thuiswerken. Een school schrijft dat ze onderzoeken wat deze periode heeft gedaan/does met kinderen. Hier sluiten we op aan. Juist de gezinnen waar alles op orde lijkt (hoger opgeleide, tweeverdienende ouders, enz.) hebben onze extra aandacht. In praktijk blijkt dat juist zij deze situatie lastig vinden. Faalangst, hoge verwachtingen, presteren onder druk, conflicten. Voor de 'zorg' gezinnen is veel aandacht ook vanuit externen. De bovengenoemde groep is weinig in beeld.

De thuissituatie is zorgelijk

Er zijn veel zorgen over thuissituaties en de begeleiding van kwetsbare leerlingen en leerlingen in kwetsbare gezinssituaties. Een aantal scholen bekend geen zicht te hebben op hoe slecht het thuis gaat. De leerlingen die sociaal wenselijk gedrag laten zien en niet kunnen/ durven aangeven dat het niet goed met ze gaat thuis. Daarnaast is er een groep van leerlingen met klachten van somberheid en depressiviteit, wat is het effect van deze maatregelen op hun welbevinden. Deze periode maakt zichtbaar dat het takenpakket van het onderwijs in de loop der jaren ongevraagd is verbreed naar maatschappelijk werk (opvang kinderen van kwetsbare kinderen/gezinnen) en opvang (voor ouders die beiden werken). De druk die eerder erbij is gekomen voor scholen, komt nu weer terug bij de gezinnen; Kunnen ouders deze manier van werken volhouden en blijven combineren met hun eigen werk dat ze thuis uitvoeren? Levert dit extra spanningen op? Het vraagt veel van iedereen. Ook in gezinnen die niet als risicogroep bij ons bekend staan. De leerlingen die sociaal wenselijk gedrag laten zien en niet kunnen/ durven aangeven dat het niet goed met ze gaat thuis. Daarnaast de groep van leerlingen met klachten van somberheid en depressiviteit, wat is het effect van deze maatregelen op hun welbevinden; Leerlingen spreken thuis in ongeveer 50% van de gevallen geen Nederlands, ouders kennen het curriculum niet, er is vaak te weinig structuur. School is enorm belangrijk voor de kinderen in onze wijk.

Blijft het personeel voldoende betrokken.

Er zijn zorgen of het personeel het blijft volhouden. Veel bestuurders en directeuren maken zich zorgen over overbelasting van teamleden en het (mentaal) gezond volhouden. Een schoolleider zegt: 'Ze werken erg hard om hun afstandslessen goed te organiseren, maar voelen daarnaast druk om ook aan persoonlijke en schoolontwikkeling te moeten werken. Dit rem ik zoveel mogelijk, maar door 'sociale invloeden' (media, berichten van andere scholen, mailing vanuit bestuur) voelen ze toch een druk. En als we weer gaan opstarten: 'ik maak me zorgen of teamleden dan geen 'boemerang-effect' krijgen van hun huidige inzet en instorten zodra alles weer relatief normaal wordt'. De effecten op het personeel dat zo hard aan het werk is geweest, hoe komt dat uit deze periode; 'Er is minder zicht op de medewerkers. Het is een hectische periode en veel leerkrachten werken zich een slag in de rondte. De directeuren doen hun uiterste best om hun teams in beeld te hebben en te houden, maar dat vraagt veel contact'.

Tenslotte

De ledenpeiling eindigde met een aantal vragen met betrekking tot de gewenste hulp en inzet van Verus richting individuele leden en/of meer in het algemeen. De antwoorden op deze vragen zijn voor intern gebruik en publiceren wij niet.